

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra francouzského jazyka a literatury

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

CHARLES BAUDELAIRE – LES FLEURS DU MAL

vedoucí bakalářské práce: Dr. PhDr. Renáta Listíková, MCF

autor bakalářské práce: Jitka Bačáková

obor studia: Specializace v pedagogice: Francouzský jazyk – pedagogika

rok dokončení práce: 2013

Prohlášení:

Prohlašuji, že bakalářskou práci s názvem *Charles Baudelaire – Les Fleurs du mal* jsem vypracovala samostatně. Použitou literaturu a podkladové materiály uvádím v příloženém seznamu literatury.

V Praze dne

Vlastnoruční podpis

Poděkování:

Ráda bych zde poděkovala vedoucí bakalářské práce Dr. PhDr. Renátě Listíkové, MCF za její rady a čas, který mi věnovala při řešení této práce.

Abstrakt česky

Název bakalářské práce: Charles Baudelaire - Květy zla

Předmětem této bakalářské práce je osobnost a tvorba Charlese Baudelaira. Zajímáme se o to, jak Baudelairův život, i doba, v níž žil, ovlivnily jeho tvorbu. Cílem je ukázat, v čem se sbírka *Květy zla* lišila od ostatních děl devatenáctého století, co vedlo zprvu k jejímu odsouzení a kritice, ale i pozdějšímu pozitivnímu přijetí. Úkolem této bakalářské práce je ukázat, jaký byl Baudelairův ohlas v Čechách a v čem se lišily překlady českých spisovatelů. Pojednáváme také o vztahu Baudelaira k ženám, zejména k Jeanne Duvalové, a jakým způsobem se soužití s touto celoživotní partnerkou promítlo do básní sbírky *Květů zla*. Zamýšlíme se i nad pojetím krásy u Baudelaira a demonstrujeme tím novost a originalitu jeho poezie. Tvorba Charlese Baudelaira otevírá nové, nepoznané možnosti, které porušují a mění dosavadní estetické normy a dává tak poezii nový rozměr a inspiraci pro budoucí generace.

Klíčová slova: Symbolismus, Květy zla, Charles Baudelaire, Jeanne Duvalová, parnasismus, Černá Venuše, překlady poezie.

Abstrakt anglicky

Title of the thesis: Charles Baudelaire – The Flowers of Evil

The subject of this bachelor's thesis is the personality and work of Charles Baudelaire. We are interested in how Baudelaire's life and also the historical period in which he lived influenced his output. The aim of my work is to show why the Charles Baudelaire's collection of poems *The flowers of evil* was so exceptional in its time and why it was initially rejected by some critics as well as later positively received by others. The purpose of this bachelor's thesis is to show, how was the reaction on Baudelaire's work in Bohemia and how translations from the Czech authors differ. The thesis also discusses Baudelaire's relationship to women, especially to Jeanne Duval, and how is his cohabitation with this lifelong partner reflected in poems of the *Flowers of Evil* collection. We are also reflecting of Baudelaire's conception of beauty, and by that we demonstrate novelty and originality of his poetry. Charles Baudelaire's work brings new, unknown possibilities, which disrupt and change previous aesthetic norms and gives poetry a new dimension and inspiration for next generations.

Keywords: Symbolisme, The Flowers of Evil, Charles Baudelaire, Jeanne Duvalová, parnasism, Black Venus, translations of poetry.

Obsah

Úvod	7
Charles Baudelaire	7
Květy zla	13
Ideál Krásky.....	22
Baudelairův ohlas v Čechách.....	34
Závěr.....	41
Resumé	43
Bibliografie.....	46

Úvod

Předmětem této bakalářské práce je osobnost a tvorba Charlese Baudelaira. Rozebíráme zde Baudelairovy novátorské počiny a následně kritiku, s níž se setkal při vydání sbírky *Květy zla*. Ani v Českých zemích nebyl tento básník neznámý, předmětem další části bakalářské práce jsou tedy překlady Baudelairovy tvorby právě v Čechách. Na ukázkách několika básní porovnáváme překlady českých spisovatelů devatenáctého století s překlady básníků století dvacátého. V kompoziční osnově Baudelairovy sbírky pak nahlížíme do její kompoziční propracovanosti. Nerozebíráme zde však všechny části *Květů zla*, zaměřujeme se zejména na básně, jež jsou věnovány Baudelairově celoživotní partnerce Jeanne Duvalové. S tímto tématem souvisí i úvaha nad Baudelairovým pojetím krásy, což jsme se pokusili objasnit na základě rozboru básní *Krása (La Beauté)* a *Hymna na krásu (L'Hymne à la Beauté)*.

Charles Baudelaire

Teoretik, kritik a především básník, Charles Baudelaire, se narodil 9. dubna 1821 v Paříži. Jeho život a s ním spojená umělecká tvorba byly poznamenány rodinnými vztahy. Baudelaire miloval svého otce, Josepha-Françoise Baudelaira, malíře, vzdělance, člověka jemného chování, muže starých mravů osmnáctého století. Ve stejném roce, kdy se Baudelaire narodil, oslavil jeho otec šedesáté druhé narozeniny. Možná právě po něm zdědil Baudelaire umělecké nadání, schopnost pozorovat a vnímat krásu, cit pro umění všeho druhu a malířské dovednosti.

Caroline Baudelairová, básníková matka, se roku 1828, rok po smrti J. F. Baudelaira, provdala za generála Aupicka. Baudelaire matce sňatek neodpustil. Matka pro Baudelaira představovala ženství nejen mateřské, cítil k ní vztah až milostný. Tento cit ho provázel celý život, ovlivnil jeho vztah nejen k ženám, ale i k poezii. Na svého otčima žárlil, necítil k němu žádnou náklonnost, a pokusy sblížit se s ním nikam nevedly. Z četné korespondence se dočítáme, že zpočátku byl Baudelairův vztah k otčímovi spíše dobrosrdečný:

„[...] píšu Vám tento dopis, abych se Vás pokusil přesvědčit, že je jakási naděje, abych se dostal ze stavu, který Vám působí tolik trápení. Víím, že maminka, jakmile si přečte začátek tohoto psaní, řekne: já už tomu nevěřím, a že tatínek řekne totéž. Ale já neklesám na mysli, abyste mě potrestali za mé hlouposti, nechcete za mnou chodit do koleje, ale jen přijďte, naposledy, ať mi dáte dobré rady a ať mě povzbudíte. Všechny mé hlouposti pramení z mé lehkovážnosti a z mého loudalství [...] záleží mi jen na potěšení vidět se s Vámi celý den, na chválách, kterými případně oceňujete moji práci.“¹

Z dopisu jsme vyčetli Baudelairovu snahu zlepšit se ve svém chování, které nebylo pro rodiče vyhovující. Generál Aupick nebyl zlý, chtěl pro svého nevlastního syna jen to nejlepší. Dobrý vztah mezi oběma muži však netrval dlouho. Bod zlomu přišel ve chvíli, kdy se Baudelaire rozhodl stát se básníkem. Generál Aupick s tím nesouhlasil, „chtěl ze svého adoptivního syna vychovat řádného občana, na něhož by (podle otčímových představ) mohla být Vlast hrdá. Naplnil však senzitivního Baudelaira odporem a nenávistí.“² Po zbytek svého života Baudelaire generála Aupicka nenáviděl.

Díky vojenské službě generála Aupicka měnila rodina místa pobytu. V jedenácti letech Baudelaire nastoupil na Královskou kolej v Lyonu, poté roku 1836 byl otčím povolán do Paříže a Baudelaire počal svá studia v lyceu Ludvíka Velikého. Záměrně se nesnažil dobře studovat, vynikal ovšem v latině a řečtině. Roku 1837 dostává cenu za latinské verše. Roku 1839 je vyloučen ze studií z důvodu odmítnutí poslušnosti, avšak nakonec odmaturoval. Svůj budoucí život však Baudelaire stále spatřoval ve světě literárním. Touha po povolání básníka se zvyšovala s narůstajícím nesouhlasem otčíma, který budoucnost svého nevlastního syna viděl v diplomacii. Nechuť mezi oběma muži se od této chvíle jen prohlubovala a ani budoucnost nepřinesla co do zlepšení jejich vztahu nic pozitivního. Již k sobě nenalezli cestu.

Baudelaire počal vést bohémský život. V Paříži se seznámil se spisovateli Gérardem de Nervallem, Honoré de Balzacem, Victorem Hugem a dalšími. Toto bohémské období je pro Baudelaira i začátkem života dandyho. Rodiče však neshledávají v tomto způsobu života nic přijatelného a známosti jejich syna pro oba představují jen starosti. Není divu, že měli obavy o budoucí život svého syna. Manželé Aupickovi nalézají zdánlivě jednoduché řešení, jak syna přimět ke spořádanému způsobu života. V červnu roku 1841 vyplouvá trojstěžník paquebot des Mers du Sud do Kalkaty a Baudelaire

---

¹Baudelaire, Ch. *Mé srdce, tak jak je*. Praha: Torst, 1996, op. cit., s. 27 (dopis rodičům z 25.2. 1834).

²Baudelaire, Ch. *Báseň o hašiši*. Praha: Volvox Globator, 1995, op. cit., s. 57.

nechybí na palubě. Kapitánem této plavby byl generálův přítel Saliz³, jenž měl zajistit, aby Baudelaireovi pomohl nalézt správnou cestu v životě. Snad díky této plavbě nalezne smysl života. Plavba však netrvá dlouho. Loď připlouvá k ostrovu Mauritius, kde Baudelaire strávil pár dnů a z kterého si odvezl inspiraci k básni *Jedné kreolské dámě* (*A une dame créole*). Další zastávkou je ostrov Réunion, tam se Baudelaire rozhodl nepokračovat v cestě a vrátit se zpět do Paříže. Z plánovaných dvou let se cesta omezila na pouhých 8 měsíců a již v únoru roku 1842 je Baudelaire zpět. Z cesty si však nepřivezl ani vidinu spořádaného života, ani myšlenku na povolání, jež mu vnucuje generál Aupick. Nemůžeme však tvrdit, že by si Baudelaire z cesty nepřivezl zcela nic, naopak jeho duše je prosycena dojmy a vzpomínkami. Jako pravý básník vnímal krásy exotických krajín a půvaby tamních obyvatel, které ho obklopovaly. Vzpomínky na kouzelné krajiny si básník uchoval a prolínají se v jeho díle. Baudelaire „zúročil tuto nepřijemnou, ostatně předčasně ukončenou cestu v celé řadě svých básní, z nichž na příští čtenáře dýchala exotika a krása vzdálených krajů.“⁴ Některé básně *Květů zla* jsou pokračováním této cesty a svědectvím o trvalém snění o dálkách, které v jeho nitru provždy zakořenily.

Po návratu je Baudelaire plnoletý a žádá peněžité dědictví po svém otci. Je mu tedy vyplacena částka 75 000 franků, což na tehdejší poměry představovalo nezanedbatelný obnos. Baudelaire rád utrácí a neschopnost spořit by ho rychle dostala do finanční tísně, kdyby nezakročila matka. Baudelaireovo dědictví dává pod dohled notáře, jenž mu měsíčně vyplácí stanovenou částku. Nicméně ani notářův dohled nad dědictvím nechránil Baudelaira před dluhy, které vzrostly na 40 000 franků. „Pronásledován věřiteli, měnil básník často byt, jen aby unikl jejich stopě, a uštván starostmi byl nejednou nad pokrajem sebevraždy.“⁵ Roku 1864 odjíždí do Bruselu, kde pořádá přednášky o literatuře a plánuje vydání svého souborného díla u firmy Lacroix et Verboeckhoven. V Bruselu však nebyl spokojen, honoráře za přednášky nebyly podle jeho představ.

Brzy se dostávají známky Baudelaireovy nemoci. První záchvat mozkové mrtvice Baudelaire prodělal v březnu roku 1866 při prohlídce jezuitského chrámu. Progresivní paralýza pokračovala velmi rychle, Baudelaire ochrnul na půlku těla. V červenci matka

---

³Baudelaire, Ch. *Mé srdce, tak jak je*, op. cit., s. 12.

⁴Baudelaire, Ch. *Má temná kráska*, op. cit., s. 75.

⁵Baudelaire, Ch. *Sborník světové poezie. Výbor z „Květů zla“*. Praha: Nakladatelství J.OTTO, kol. r. 1900, op. cit., s. 10.

převezla syna z Bruselu do Paříže, kde byl hospitalizován. Obklopen matkou a přítelem Asselineauem⁶ Baudelaire umírá 31. srpna 1867.

Pochován byl 2. září na hřbitově Montparnasse do rodinné hrobky generála Aupicka. Nad básnickovým hrobem promlouvají dva z jeho nejvěrnějších přátel, Ch. Asselineau a Th. De Banville⁷.

Charles Baudelaire nebyl jen básníkem, ale i překladatelem a uměleckým kritikem. Zasloužil se o překlady děl Edgara Allana Poea⁸. S dílem tohoto spisovatele se Baudelaire seznámil roku 1846. Baudelaire byl obdivovatel Poeovy tvorby, nachází zde „látky, o nichž snil, zpracovány s daleko větším mistrovstvím, myšlenky, které měl a jichž posud nevyslovil.“⁹ Není tedy divu, že Baudelaire přeložil téměř celé Poeovo dílo. V tomto umělci nacházel podobné myšlenky, jako měl on sám. Poe rovněž jako jeho obdivovatel prchá do světa snů, aby unikl zkaženému světu.

Značný zájem ale Baudelaire projevoval o řadu dalších umělců a spisovatelů, kterým zasvětil dílo *Úvahy o některých současnících*. Okrajově se zde zmíníme o E. Delacroixovi, kterého Baudelaire také obdivoval. Delacroix se stejně, jako Baudelaire, řídí svými vnitřními tužbami. Delacroixova tvorba představuje pro Baudelaira dokonalé umění a navíc „má tu proslulou přednost, kterou mu okounějící kritikové umíněně upírají, totiž cit.“¹⁰ Baudelaire v Delacroixovi nenachází jen přítele, pro našeho básníka je ztělesněním romantismu a modernosti: „kromě básnické imaginace, společné malíři, stejně jako spisovateli, má autor i výtvarnou imaginaci.“¹¹ Baudelaire zde spojuje dvě složky, imaginaci básnickou, která by měla být v duších všech spisovatelů, a imaginaci výtvarnou, kterou je Delacroix navíc obdařen. V jeho dílech se můžeme ponořit do snů, jsme vedeni vlastní obrazotvorností, jsme schopni si domýšlet. Tak jako v díle Delacroixe nacházíme stopy snů s nekonečností a odpoutáváme se od reality, tak i v díle Baudelairově není deskriptivnost jen povahy objektivní, nýbrž to, co se nachází vně, mění ve vnitřní svět krásy, hrůzy, rozkoše a nudy. Delacroix i Baudelaire nám zanechávají prostor pro snění, abychom mohli naši představivost nechat vytvářet nejrozličnější příběhy, neboť jejich výtvořky k tomuto napomáhají. Jednoduše nám nepředkládají dílo, kde již imaginativnosti

---

⁶Charles Asselineau (1820-1874) – Spisovatel, autor první biografie o CH. Baudelairovi – *Sa Vie et son oeuvre*, (1869).

⁷Théodore de Banville (1823-1891) – fr. básník a dramatik.

⁸Edgar Allan Poe (1809-1849) – americký básník, literární teoretik, prozaik. Považován za předchůdce moderních hororů. Jisté povídky lze považovat za první ukázky science fiction.

⁹Tamtéž, op. cit., s. 8.

¹⁰Baudelaire, Ch. *Úvahy o některých současnících*. Praha: Odeon, 1968, op. cit., s. 506.

¹¹Tamtéž, op. cit., s. 104.

nelze povolit oprátky. Tento útěk do transcendentna je dán „pokrokovou“ dobou, v níž se umělec nachází, dobou, kdy byl materialismus povýšen nad duchovní stránku života. Baudelaire studoval Delacroixovo umění rád a se zájmem, rozvinul zde i svou teorii *Souvztažností – Correspondances*, odhalil, že „myšlenka, magický účín a hudebnost nemusejí být vázány na *námět* obrazu, nýbrž mohou být věci pouhé kombinace a dramatické hry barev“¹².

V době, kdy se oblíbě těšil romantický sentimentalismus a popisný parnasismus se tento básník nebál vyslovit revoluční myšlenky a razil cestu novým budoucím uměleckým proudům. Baudelairův talent a schopnost, s níž odlišně vnímal skutečnost, je nemalá. „Do chladné struktury veršů parnasistických nalil on žhavého vína vášně a citů, černého vína lítosti, výčitek a melancholie.“¹³ Baudelaire se vymyká doposud uznávaným formám básnického umění. Do svých básní vnáší to, co málokdo do této doby a i málokdo z jeho současníků dokázal, totiž sebe sama, své nitro. Tohoto si všiml i Paul Verlaine a ostatní jeho příští obdivovatelé: „Baudelaire netíhne k vnější popisnosti světa a nesnaží se věci ani napodobovat.“¹⁴ Baudelairovy básně vtahují čtenáře do osobního světa. Vnímavost je prohloubena. Smyslovost básní je jistě dána i Baudelairovými zkušenostmi s drogami, díky nimž se mu otevíraly cesty odlišného, nadsmyslového vnímání. Jeho poezie je důkazem novosti. Nachází se na pomezí všech doposud známých, ale i neznámých proudů. Vymyká se parnasismu, ale zároveň miluje sloh klasický. Baudelairova poezie není ani zcela romantického charakteru, ale jisté prvky zde nalézáme. Neboť není možné, aby duše tohoto básníka nebyla poznamenána dobou, v níž žil. I on, stejně jako spousta dalších umělců devatenáctého věku, si na svých bedrech nesl život básníka osamocенého a nepochopeného, prokletého svou dobou.

Můžeme konstatovat, že Baudelaire byl i básníkem romantickým. Pro Baudelaira je romantismus svědectvím lidstva, jakousi malou historií našich činů, charakterů, života. Nachází se totiž v každé době, ve které dochází k rozličnému pojetí mravnosti. Romantismus je tedy aktuální, jelikož odpovídá mravním koncepcím daného století, tedy dokonale vypovídá o určité době a pro Baudelaira představuje „nejrovnější a nejaktuálnější vyjádření krásna“¹⁵. Hledá, jak by došel ke spokojenosti. To však není možné ve světě, který je zkažený a prohnílý. Celé devatenácté století se nalézalo v morálním zmatku, je

---

¹²Pi Joan, J. *Dějiny Umění 8*. Praha: Odeon, 1985, op. cit., s. 189.

¹³Baudelaire, Ch. *Sborník světové poezie. Výbor z „Květů zla“*, op. cit., s. 12.

¹⁴Verlaine, P. *Prokletí básníci*. Praha: Československý spisovatel, 1996, op. cit., s. 9.

¹⁵Baudelaire, Ch. *Úvahy o některých současnících*, op. cit., s. 97.

neklidné, ztrácí víru. Baudelaire se bouří a trpí. Měšťáctví se svými pokřivenými prioritami odsuzuje, nenachází žádné pozitivní východisko a upírá se tedy do světa nadpřirozeného, který se mu zdá ušlechtilejší. Tato skutečnost se samozřejmě prolíná i do jeho tvorby. Baudelairova poezie „je výkřikem touhy po svobodě ducha, po osvobození člověka, po lidštějším a přijatelnějším, nebo alespoň méně nelidském a méně nepřijatelném řádu světa“¹⁶. Jeho poezie není podřízena všeobecně uznávaným pravidlům. Jedná se o poezii svobodnou, nepřetržitě kolísající mezi smysly a duchem, nevykládá, ale dává nám podněty.

Baudelairova snaha oprostít se od popisnosti reality se promítá do nadpřirozené imaginace. Nesnaží se o vnější popisnost jevů, ani o poetické vyjádření vášní a citů. Ve svém nitru odkrývá neprobádaná místa své obrazotvornosti, prostřednictvím kterých vstupuje do dalekých krajin. Tvorba pak dostává odlišný a nový charakter, ve své době prakticky neznámý. Nechceme zde však zastávat tvrzení, že by dílo tohoto umělce mělo povahu jakéhosi bezmyšlenkovitého plynutí idejí. Má svou promyšlenost, vnitřní logiku a psychologii. Baudelaire mistrovsky užívá alexandrin, patří k těm umělcům, kteří si své texty několikrát upravují, přepisují, aby došli k dokonalosti a přesnosti svých myšlenek. Vybroušenost jeho básní je dokonalá, ale na šokující obsah nebyla tato doba připravena.

V Baudelairově tvorbě nalézáme prvky romantismu, realismu i parnasismu. Jeho dílo je však naprosto moderní a nové. Sám Baudelaire by se zároveň „zval romantikem a zná se uctivě k učiteli Gautierovi, jakožto mistru formalistovi a artistnímu virtuosovi“¹⁷. Baudelaira nelze zařadit do určitého uměleckého směru, v jeho poetických dílech nalézáme jak prvky klasické, tak i zcela nové. Baudelaire je „celui qui regarde vers le passé et vers l'avenir; celui qui transmet les valeurs anciennes aux générations nouvelles, qui transmet le passé en présent et en futur; le dernier classique et tout à la fois le premier moderne“¹⁸.

Baudelairova literární činnost byla bohatá, avšak ne zcela uznávaná. Roku 1855 publikoval v časopise *Le Pays* několik ze svých výtvarných studií. Téhož roku také vydává 18 básní v redakci *Revue des deux mondes* vybraných z již připravované sbírky *Květu zla*. Již zde se neseťkal s vlídným přijetím a publikované básně způsobily rozruch.

Razil cesty umělcům budoucím, byl průkopníkem a trpítelem své doby. Umělecká dráha tohoto básníka nebyla jednoduchá, zato plody, které přinesla, byly, jsou a budou

---

¹⁶Verlaine, P. *Prokletí básníci*, op. cit., s. 89.

¹⁷Černý, V. *Soustavný přehled obecných dějin literatury naší vzdělanosti*. Praha: Academia, 2009, op. cit., s. 344.

¹⁸ Baudelaire, Ch. *Les Fleurs du mal*. Paris: Gallimard, 2010, op. cit., s.10: „Baudelaire je ten, kdo hledí do minulosti i do budoucnosti, ten, kdo přetváří staré hodnoty novým generacím, přetváří minulost v přítomnost a v budoucnost, je posledním klasikem a prvním moderním“. (VI. překlad).

jedněmi z největších skvostů lidské kultury a umění. „On jest jedním z nečetných Mojžíšů poesie, udeřil v skálu a vyvodil nový zdroj, kde se ukájejí davy a ježž rozvádějí v stružky nové a nové.“¹⁹ Ovlivnil celé generace budoucí, byl vzorem pro symbolisty, dekadenty, surrealisty, ale ani jedním z nich není, prostupuje všechny, „nachází se za nimi, jakoby v mlhavém oparu“²⁰.

Květy zla

Květy zla, dílo, které je pro kritiky devatenáctého století oslavou ohyzdnosti a nemravnosti, si našlo své místo a obdiv až ve století dvacátém.

Sbírka se původně jmenovala *Lesbičanky*, (*Les lesbiennes*, 1845). Pojmenování nesla podle dvou básní *Prokleté ženy* (*Femmes damnées*). O tři roky později Baudelaire změnil název na *Limby* (*Les Limbes*, 1848). Jistí teologové zastávají názor, že titul *Limby* vyjadřoval pobyt nepokřtěných duší, čili místo nacházející se mezi očistcem a peklem a ve kterém není možné dojít odměny. Označení *Limby* se však netěšilo dlouhému trvání. O sedm let později již sbírka nese název *Květy zla* (*Les Fleurs du mal*). Přejmenování je zásluhou autorova přítele Hippolyta Babou.²¹ Baudelaire tento název přijímá z prostého důvodu. Absolutně totiž vystihuje obsah a smysl sbírky: „slavní básníci se už dávno rozdělili o nejrozkvetlejší hájemství básnické říše“ a Baudelairovi tedy zbývá cesta obtížnější, zato krásnější, totiž „vydobýt Krásu ze Zla“²². V tomto obratu se nám odkrývá dualismus dobra a zla, krásy a ošklivosti, splínu a ideálu. Sbírka nás provází těmito kontrasty po celou dobu. Silně je pociťujeme v básních, které jsou věnovány ženám: „Touhu po něze a hledání ideálu vyvolávají obrazy paní Sabatierové a Marie Daubrunové, kdežto potřeba násilí, neřesti, ohyzdnosti a vzpoury je ztělesněna onou zhýralou megerou, upírem a zlověstným běsem, který ho právě opustil.“²³

Baudelaire vydává *Květy zla* dne 25. června 1857 u nakladatele Auguste Poulet-Malassis. Podepsání smlouvy se datuje ke dni 30. 12. roku 1856, 1320 exemplářů bylo dne 25. 6. roku 1857 dáno do prodeje. Dne 20.8. bylo dílo odsouzeno pro urážku náboženství a z nemravnosti. Baudelairův přítel Asselineau se zasloužil o záchranu notného počtu

¹⁹Baudelaire, Ch. *Sborník světové poezie. Výbor z „Květů zla“*, op. cit., s. 16.

²⁰Tamtéž, op. cit., s. 16.

²¹Hippolyte Babou (1823-1878) – francouzský spisovatel a literární kritik. Baudelairův přítel.

²²Baudelaire, Ch. *Úvahy o některých současnicích*, op. cit., s. 445.

²³Troyat, H. *Baudelaire*. Praha: Mladá fronta, 1997, op. cit., s. 138.

výtisků, jež byly i nadále, avšak za dvojnásobnou cenu, prodávány. Pobouřený autor se vrhá do nerovného boje. Uvědomuje si, že pro záchranu je důležitá podpora ze strany vysoce postavených osob. Se svou první prosbou přichází k Saint-Beuvovi²⁴, který však Baudelairovu žádost o pomoc odmítá. Jeho omluvou má být údajná nekompetentnost v procesu. Pro obranu Baudelairova díla však během procesu publikuje krátký článek v *les Petits Moyens de défense tels que je les conçois*²⁵, kde se dočítáme, že mu záležitost není lhostejná: „Tout était dans le domaine de la poésie. Lamartine avait pris les *cieux*, Victor Hugo avait pris la *terre*. Laprade avait pris les *forêts* [...]“²⁶ Vše již bylo prozkoumáno, popsáno a našemu básníkovi mnoho nezbylo. Spisovatelé si rozebrali vše, co mohli, a on musel hledat jinde. Co zbývá tedy básníkovi, aby do poezie vnesl cosi nového a neznámého? Tvořit jen z toho, co zůstalo, nalézt cosi nového, doposud neprobádaného. Slovy Baudelairovy je tedy zapotřebí „vydestilovat krásu ze zla“.

Romantismus je stále živoucí a na vrcholu, ač pro mnohé umělce ztrácí svůj půvab, představující mimo jiné rovněž jisté ideje na změnu společnosti, na čestnější morálku a snesitelnější svět. Baudelaire si je vědom, že nynější romantismus již ztrácí formu a básnická řeč je jednoduchá, spisovatelé se stále navracejí k minulosti. Tato generace je na výsluní (V. Hugo, A. Lamartine, A. Musset, A. Vigny). I zde nalézáme vysvětlení, proč si Baudelaire vybral cestu složitější a zcela odlišnou od svých současníků. Nechtěl se opakovat, měl v úmyslu vytvořit cosi nového, dosud nepoznaného a „jediným možným východiskem ze situace, v níž každý krok mladého básníka byl zatížen balvanem ještě čerstvé tradice, bylo obrátit se proti ní“²⁷. Mluvíme zde o boji nové myšlenky o jinou poezii proti ustrnulé tradici osmnáctého století. O nový způsob citění v romantismu. Jeho záměrem bylo nalézt nové umění, které by už nebylo jen opisováním jevů okolních či jejich napodobování, nýbrž jejich „interpretace v lidských intencích vášnivého prožitku“²⁸. Tato doba nemohla pochopit novátorské počiny Baudelairovy tvorby, spatřovala zde výhradně ohavnost, pouze slova, nikoliv hloubku a krásu, kterou jeho poezie přináší. Devatenácté století nebylo ještě připraveno na tak odvážné verše a pro mnohé sbírka *Květy Zla* představovala vrchol nemravnosti. Otevřenost, se kterou se v básních setkáváme, je pro společnost útokem na její „čistou“ morálku, hledání krásy v ošklivosti a syrovost básní,

---

²⁴Ch. Saint-Beuve (1804-1869) – francouzský spisovatel a kritik.

²⁵Dokument o procesu s *Květy zla*, článek z časopisu Figaro z července 1857.

²⁶Baudelaire, Ch. *Les Fleurs du mal*. Paris: Gallimard, 2010, op. cit., s. 10: „Vše již v poezii bylo. Lamartine si vzal nebe. Victor Hugo si vzal zem. Laprade si vzal lesy [...]“ (VI. překlad).

²⁷Baudelaire, Ch. *Úvahy o některých současnících*, op. cit., s. 641.

²⁸Tamtéž, op. cit., s. 642.

stejně tak jako přítomnost erotických motivů a řada tabuizovaných témat musela zákonitě veřejnost šokovat. Na ukázkou uvedme verše z básně *Lesbos*, která byla odsouzena: „[...] *Lesbe, ty ostrove horkostí nocí známý / kde – planá rozkoši! – si ve svém zrcadle / zhlížejí těla žen milované panny, / mhouříce unyle své oči zapadlé / Lesbe, ty ostrove horkostí nocí známý [...]*“²⁹ Lesbos je ostrovem rozkoše a sexu, setkáváme se zde s nahými těly a pociťujeme vzrušení. Báseň *Prokleté ženy* (*Femmes damnées*) není o méně erotičtější než báseň *Lesbos* a láska je zde rovněž lesbická: „[...] *když zveš mě andělem, já hrůzou vždycky hynu, / a přece cítím zas svá ústa tíhnout k tvým [...]* *Já chci se, Delfíno, v tvých řadrech utopiti / a v klíně nalézt jak v hrobě svěží chlad!* [...]“³⁰ Na dvou krátkých ukázkách jsme okrajově přiblížili témata, která Baudelaire v básních ztvárnil, byla to témata lechtivá, zakázaná, provokující, v poezii do této doby málo běžná.

I přes nevoli čtenářů a kritiků se básník nevzdal a pokoušel se hledat podporu v nejrůznějších kruzích. Baudelaire nebyl ve své době jediným umělcem, který musel předstoupit před soud. Gustave Flaubert³¹ byl souzen kvůli románu *Paní Bovaryová* (*Madame Bovary*, 1857), který byl rovněž obviněn z nemravnosti. Skutečnost, že Flaubert nakonec nebyl odsouzen, vyvolává v básníkovi naději. Baudelairova prosba je mířena k paní Sabatierové³²: „Il me manque une femme. Et la pensée bizarre que peut-être vous pourriez, par des relations [...], faire arriver un mot sensé à une de ces grosses cervelles [...]“³³ V dopise se Baudelaire zmiňuje, že všechny verše od strany 84 – 105 patří jeho adresátce. Ač polichocena, paní Sabatierová nezmůže víc, než promluvit se soudním úředníkem, který jakoukoliv angažovanost v tomto procesu odmítá.

V den soudu cituje prokurátor Ernest Pinard³⁴ verše z básní, jež vzbudily pohoršení: *Abel a Kain* (*Abel et Caïn*); *Zapření svatého Petra* (*Le Reniement de saint Pierre*); *Proměny Upírovy* (*Les Métamorphoses du vampire*); *Té, která je příliš veselá* (*A celle qui est trop gaie*); *Klenoty* (*Les Bijoux*); *Léthé* (*Le Léthé*); *Lesbos* (*Lesbos*); *Prokleté ženy* (*Femmes damnées*); *Víno vrahovo* (*Le Vin de l'assassin*); *Litanie Satanovy* (*Les Litanies*

---

²⁹Baudelaire, Ch. *Květy zla*, op. cit., s. 220, *Lesbos*.

³⁰Tamtéž, op. cit., s. 227, *Prokleté ženy*.

³¹Flaubert Gustav (1821-1880) – francouzský spisovatel.

³²Apollonie Sabatierová (1822-1790). Vlastním jménem Aglaé Joséphine Savatierová, prezdívána Apollonie, (Thédorem Gautierem pokřtěna na „Prezidentku“). Vlastnila salon, kde se scházeli umělci.

³³Vebret, J. *Les Fleurs du mal. L'oeuvre de Baudelaire condamnée*. Paris: Libro, 2009, op. cit., s. 29: „Zvláštní myšlenka se mě zmocnila, že možná vy, prostřednictvím svých známostí, byste mohla osvitit svým duchem alespoň jednoho z těchto velkých mozků.“ (Vl. překlad).

³⁴Ernest Pinard (1822-1909) – Prokurátor. Vedl proces i proti G.Flaubertovi.

de Satan). Pinard dále dodává, že autor je „povahy neklidné a nevyrovnané“ a „že si možná urážek, jichž se dopustil, nebyl plně vědom.“³⁵

Námítky Baudelairova advokáta k ničemu nevedou. Rozsudek je vyřčen: 300 franků pokuty a vyřazení básní *Klenoty (Les Bijoux)*; *Té, která je příliš veselá (A celle qui est trop gaie)*, jedné básně z *Prokletých žen (Femmes damnées – Delphine et Hippolyte)*; *Lesbos (Lesbos)*; *Proměny Upírovy (Les Métamorphoses du vampire)*, *Lethé (La Léthé)*.

Baudelaire si přál, aby jeho dílo, jež je zahaleno do pochmurné a chladné krásy, bylo odporné každému měšťákovi stejně tak jako jeho život, na něj je hrdý. To se mu do značné míry podařilo. Je si vědom také skutečnosti, že nikdy nesmí tvořit stejné básně jako ostatní, jinak by si nezachoval svou originalitu. Opovrhuje zařazením se do společnosti, je znechucen skutečností a vším, co je společné s měšťáctvím.

Baudelairova troufalost mu přinesla slávu. Lidé si kupují *Květy zla*, ale bohužel ve většině případů jen ze zvědavosti. Pařížské deníky píší o této pobuřující sbírce. Kritik Gustav Bourdin³⁶ píše článek, který odsuzuje čtyři básně (*Zapření svatého Petra*; *Lesbičanky* a dvě básně *Prokleté ženy*). Zmiňuje se zde mimo jiné o tom, že napsání takových básní by se dalo pochopit u básníka dvacetiletého, ale zrůdnosti, jež předkládá veřejnosti více jak třicetiletý muž, omluvit nelze. Další publikovaný článek srovnává román *Paní Bovaryová* s *Květy zla*. Dočteme se zde, že *Paní Bovaryová*, „tento odporný román“ je ve srovnání s *Květy zla* „zbožným počtením“³⁷. V článku *O reformě akademie* z roku 1862 St. Beuve označuje básnickou poezii za „bizarní altánek na samém konci romantické Kamčatky“³⁸. Ze strany některých umělců se Baudelaire podpory nedočkal.

Proces zajistil Baudelairovi prozatímní slávu a otevřel mu cestu do různých časopisů. V časopise *Présent* vydává 6 básní z *Malých básní v próze* a i nadále zde publikoval od roku 1857 do roku 1867.

Mezi lety 1859 – 1861 Baudelaire připravuje předmluvu ke druhému vydání *Květů zla*, jež by měla být odpovědí na soudní řízení. Jedná se v podstatě o řádky opovržlivé, určené kritikům a národu. „Abych vštěpoval lidu chápání uměleckého díla, na to mám příliš velký strach ze směšnosti [...]“³⁹ Nemá tedy smysl zabývat se vysvětlováním pohnutek, které Baudelaira vedly k napsání *Květů zla*, ba dokonce nemá sebemenší

³⁵Troyat, H. *Baudelaire*, op. cit., s. 148.

³⁶Gustav Bourdin, kritik a novinář. Článek o *Květech Zla* vyšel v červenci 1857 v časopise Figaro.

³⁷Tamtéž, op. cit., s. 143.

³⁸Baudelaire, Ch. *Mé srdce, tak jak je*, op. cit., s. 174.

³⁹Baudelaire, Ch. *Úvahy o některých současnících*, op. cit., s. 446.

význam hovořit o umění jako takovém. Byla by to ztráta času, neboť tento čin by nepředstavoval žádný výsledek. Zprvu by Baudelaire rád podal vysvětlení na otázky týkající se poezie, o rozdílnosti *Dobra, Krásy, Zla*. Od této myšlenky brzy upouští, jelikož „ti, kteří vědí, si to domyslí, a pro ty, co mě nemohou nebo nechtějí pochopit, kupil bych vysvětlení bez výsledku“⁴⁰. Je zde opět patrné přesvědčení, že cokoliv vysvětlovat nemá smysl, kdo chce, sám pozná všechny krásy skrývající se nejen v *Květech zla*, ale i v umění obecně.

Roku 1861 vydává *Květy zla*, kde je ovšem většina básní přepracována a došlo k vyřazení odsouzených básní. Baudelaire do nové sbírky zařazuje 32 básní nových. Jelikož tato reedice nebyla provázena soudním stíháním, nevzbudila, krom u mladých spisovatelů, žádný ohlas. Roku 1863 se nakladatel Hetzel pokouší o vydání druhé reedice *Květů zla*, to se neuskutečnilo, ač nakladatel zaplatil 1200 franků za autorská práva. Nakladatel Poulet-Malassis vydává básně zakázané v Bruselu roku 1865 pod názvem „Trosky“⁴¹. Cesta této výjimečné sbírky nebyla jednoduchá. Umělec, který přinesl do básnictví cosi nového, se potýkal s nepochopením, posměšky a zatracením. Básník je proklet svou dobou, a až čas ukázal jeho výjimečnost a originalitu.

Baudelaire nepřijal výroky kritiků, že dílo nemá žádnou chronologii. Je přesvědčen, že nemá-li sbírka utrpět z hlediska mravního účinku, umění a estetického dojmu, je zapotřebí číst ji báseň po básni tak, jak jsou řazeny. V dopisu A. de Vignymu⁴² se dočítáme, že u *Květů zla* „usiluje o jedinou chválu, a to, aby se uznalo, že to není pouhá sbírka, ale že má začátek a konec“⁴³. Sbíрка je tedy tematická i kontinuální. Tohoto názoru je i T. Gautier, který píše, že „Baudelairův verš, který přijímá nejdůležitější romantické změny či reformy, jako bohatý rým, volnou pohyblivost césury, přesah, užívání vlastního jména nebo technického výrazu, uzavřený a plný rytmus, nerušený tok velkého alexandrínu, všechn ten důležitý mechanismus prozodie a rozvržení verše a strofy má přece svou zvláštní architekturu, své osobní formy, svou znatelnou strukturu, svá vlastní tajemství [...]“⁴⁴. Této skutečnosti si všimli i jiní Baudelairovi současníci, např. Barbey d'Aurevilly, který se v článku časopisu *Le Pays* zmiňuje, že sbírka má „skrytou architekturu, autorem promyšlený a chtěný plán“⁴⁵. Tato tvrzení nepochybně neunikla ani

---

⁴⁰Tamtéž, op. cit., s. 445.

⁴¹Baudelaire, Ch. *Sborník světové poezie. Výbor z „Květů zla“*, op.cit., s. 9.

⁴²Alfred de Vigny (1797-1863) – fr. romantický spisovatel, básník a dramatik.

⁴³Baudelaire, Ch. *Mé srdce, tak jak je*, op. cit., s. 307.

⁴⁴Gautier, T. *Charles Baudelaire*. Praha: Kra, 1995, op. cit., s. 3.

⁴⁵Baudelaire, Ch. *Mé srdce, tak jak je*, op. cit., s. 307.

Otakaru Levému. Levý v díle *Baudelairova estetika a technika* zastává rovněž názor logické promyšlenosti *Květů zla*, neboť skladby spolu tematicky i výrazově souvisí. Je patrné, že již Baudelairovi současníci si byli vědomi oné promyšlenosti sbírky *Květů zla*.

Rozbor je založen na členění podle druhého vydání *Květů zla* z roku 1861. Toto vydání obsahovalo o 32 básní více, než vydání první z roku 1857, i když zde nemohly být publikovány básně odsouzené.

Květy zla jsou rozděleny do šesti oddílů. Každý oddíl je pak tvořen básnickými cykly. První oddíl, *Spleen a Ideál*, vyjadřuje básnickovy osobní zkušenosti, na rozdíl od básní zkušeností univerzálních, jež zaplňují oddíly *Pařížské obrazy (Tableaux parisiens)*, *Víno (Le Vin)*, *Květy zla (Les Fleurs du Mal)*, *Revolta (La Révolte)*, *Smrt (La Mort)*. Jedná se o „lyrický rozbor básnickovy duše rozpolcené mezi sen a skutečnost, mezi touhu neukojeného srdce a smutek zklamaného ducha“⁴⁶, přičemž tato cesta duše končí beznadějným žalem. Básník se nachází mezi *Splínem* a *Ideálem* hlásaným v samotném názvu. Oddíl je rozdělen do tří básnických skupin a každé toto seskupení obsahuje tři cykly.

První cyklus začíná básní *Žehnání (Bénédiction)* a končí básní *Osud (Le Guignon)*. Baudelaire se zamýšlí nad zrozením a pozemským údělem básníka a jeho posláním na zemi. Úvodní báseň *Žehnání* je básnickovou zpovědí o jeho prokletí. Jestliže ve druhé sloce jeho matka zvolává „[...] *Ah! Que n'ai-je mis bas tout un noeud de vipères / Plutôt que de nourrir cette dérision! / Maudite soit la nuit aux plaisirs éphémères / Où mon ventre a conçu mon expiation!* [...]“⁴⁷ je zřejmé, že básník dochází k zatracení ještě před svým narozením, protože jej proklíná vlastní matka.

Následující báseň *Albatros (L'Albatros)* je zpovědní paralelou básníka a albatrosa. Oba se cítí na zemi nejistí a navíc trpí posměšky druhých: „*Souvent, pour s'amuser, les hommes d'équipage / Prennent des albatros, vastes oiseaux de mers / Qui suivent, indolents compagnons de voyage [...] Ce voyageur ailé, comme il est gauche et veule!* [...]“⁴⁸ Avšak v oblacích je albatros, stejně tak jako básník, králem všech, nikdo se mu nemůže rovnat a nic mu nemůže ublížit: „[...] *Le poète est semblable au prince des nuées / qui hante la tempête et se rit de l'archer* [...]“⁴⁹ Ve svém světě se cítí bezpečně. Vnější svět mu je nepřítelem, v něm nenalézá opory ani pochopení.

⁴⁶Levý, O. *Baudelairova estetika a technika*. Praha: Eikon, 1998, op. cit., s. 223.

⁴⁷Baudelaire, Ch. *Les Fleurs du mal*, op. cit., s. 33, *Bénédiction*.

⁴⁸Tamtéž, op. cit., s. 36, *L'Albatros*.

⁴⁹Tamtéž, op. cit., s. 36, *L'Albatros*.

Druhý cyklus je započat básní *Minulý život (La Vie antérieure)* a je ukončen básní *Ztrestání pýchy (Châtiment de l'orgueil)*. Vyjadřuje touhu básníka nalézt útočiště v utrpení. Avšak hledání je marné.

V posledním cyklu, věnovaném kultu krásy, autor představuje svou koncepci krásy. Tu lze ozřejmit na dvou básních – *Krása (La Beauté)* a *Hymna na krásu (L'Hymne à la beauté)*.

Je třeba okrajově zmínit i další části *Květů zla*, zejména *Tableaux parisiens (Pařížské obrazy)* a *Le Vin (Vino)* jež jsou druhým a třetím oddílem sbírky *Květy Zla*. Tento cyklus je zповědí o lidské společnosti, o těch nejchudších jak z hlediska materiálního, tak i duševního.

Zde básník líčí okolnosti, které ho zaujaly při procházkách Paříží. V básni, kterou zahajuje první cyklus – *Paysage (Krajina)*, načrtává pařížskou krajinu. Popisuje ji z výšky, což mu poskytuje patřičný nadhled: „[...] *Les deux mains au menton, du haut de ma mansarde / Je verrai l'atelier qui chante et qui bavarde / Les tuyaux, les clochers, ces mâts de la cité / Et les grands ciels qui font rêver d'éternité [...]*“.⁵⁰

V následující řadě, počínající básní *Le Soleil (Slunce)* a končící básní *Le Squelette laboureur (Pracující kostlivec)*, se básník pozastavuje nad tím, co ho upoutalo při toulkách velkoměstem. Po příchodu zimy však básník ztrácí chuť pozorovat Paříž, chce zůstat doma a nechat se unášet sněním, neboť je vyčerpán nepřetržitým zkoumáním sebe sama. Snaží se nalézt vysvobození z utrpení odehrávajícího se v jeho duši. Touží ze sebe sama vystoupit a duši prostoupit periferní pestrý svět. Je zde podána podoba velkoměsta. Uskutečňuje výlet Paříží začínající na starobyklých předměstích. Rozjímá nad jejich tragickou a ctihodnou krásou, pozoruje lidské situace, tragédie a dramata. Ale ani zde nenachází žádnou útěchu, ani vysvobození.

Začíná starými předměstími. Sluncem a uměleckými díly je zkrášleno i to, od čeho lidé odvracejí svůj zrak. Vstupuje do nových čtvrtí a vyvolává si obraz toho, co kdysi stálo na jejich místě. Ulice města jsou plné mlhy. Když potká žebračku oděnou v roztrhaných šatech, jež na první pohled neztělesňuje nic půvabného, básník v ní vidí krásku, stačilo by jen, kdyby svůj půvab ukrytý pod odpudivým oděvem odhalila: „[...] *Que des noeuds mal attachés / Dévoilent pour nos péchés / Tes deux beaux seins, radieux / Comme des yeux [...]*“.⁵¹ Pro ostatní škaredá žebračka, rusovláska, nyní ztělesněním bídy, by

⁵⁰Baudelaire, Ch. *Les Fleurs du mal*, op. cit., s. 115, *Paysage*.

⁵¹Tamtéž, op. cit., s. 117, *A une Mendiante rousse*.

v Baudelairových očích jistě za jiných okolností okouzila nejednoho muže: „[...] *Maint page épris du hasard / Maint seigneur et maint Ronsard / Épieraient pour le déduit / Ton frais réduit!* [...]“⁵² Při svých toulkách si všímá věci, jež jsou jiným skryty. Je vzrušen z postav, jež potkává při svém toulání po Paříži. Ubohé, groteskní stařenky, jež byly snad kdysi zosobněním půvabu a krásy: „[...] *Vous qui fûtes la grâce ou qui fûtes la gloire / Nul ne vous reconnaît! Un ivrogne incivil / Vous insulte en passant d'un amour dérisoire* [...]“⁵³ Slepce, upírající k nebi své vyhaslé oči⁵⁴: „[...] *Leurs yeux, d'où la divine étincelle est partie / Comme s'ils regardaient au loin, restent levés / Au ciel.* [...]“⁵⁵ Zastavuje se na nábřeží u stánku a pozoruje sbírku starých rytin, kresby kostlivců v podobě oráčů v něm vzbuzují pocit, že ani smrt není dobou odpočinku: „[...] *Voulez-vous (d'un destin trop dur / Épouvantable et clair emblème!) / Montrer que dans la fosse même / Le Sommeil promis n'est pas sûr* [...]“⁵⁶ Stejně jako v reálném životě, i zde se odkrývá krutá realita. Nemocnice jsou prosyceny vzlyky, bolestí, utrpením: „[...] *C'est l'heure où les douleurs des malades s'aigrissent [...] L'hôpital se remplit de leurs soupirs* [...]“⁵⁷ Na druhé straně večer je dobou života, veselí a divadel. Odkrývá se svět zábavy a heren: „[...] *On entend çà et là les cuisines siffler / Les théâtres glapir, les orchestres ronfler* [...]“⁵⁸ V síních slavnostně osvětlených jsou vidět tančící páry, které v básníkovi vzbuzují představu „tance smrti.“ Je neuspokojen touto poutí velkoměstem a vrací se do minulosti. V duchu si vyvolává vzpomínky na hezké chvíle, jež strávil se svou rodinou, vzpomíná na svou chůvu Mariette, jež se o něho láskyplně starala: „[...] *La servante au grand coeur dont vous étiez jalouse / Et qui dort son sommeil sous une humble pelouse* [...]“⁵⁹ Tyto vzpomínky v něm probouzí marné lítosti, představy truchlivých věcí, jež se snaží přehlušit prostopášnictvím a sněním. Jako protiklad velkoměsta si představuje obraz krajiny, která nikdy nespátřila oko člověka, krajiny, která je utvořena z kovu, mramoru a vody, nad níž se pod oblohou bez slunce a hvězd vznáší mlčení věčnosti: „[...] *Et, peintre fier de mon génie / Je savourais dans mon tableau / L'enivrante monotonie / Du métal, du marbre et de l'eau* [...]“⁶⁰ Jakmile je probuzen ze snění, uvědomí si, jak je život hořký a bídny. Po této pouti vnější

⁵²Tamtéž, op. cit., s. 117, *A une Mendiante rousse*.

⁵³Tamtéž, op. cit. s. 123, *Les petites Vieilles*.

⁵⁴Levý, O. *Baudelairova estetika a technika*, op. cit., s. 224.

⁵⁵Baudelaire, Ch. *Les Fleurs du mal*, op. cit., s. 126, *Les Aveugles*.

⁵⁶Tamtéž, op. cit., s. 128, *Le Squelette laboureur*.

⁵⁷Tamtéž, op. cit., s. 130, *Le Crépuscule du soir*.

⁵⁸Tamtéž, op. cit., s. 130, *Le Crépuscule du soir*.

⁵⁹Tamtéž, op. cit., s. 135, *La servante au grand coeur dont vous étiez jalouse*.

⁶⁰Tamtéž, op. cit., s. 137, *Rêve parisien*.

skutečností začíná poznávat, jak marně se snažil uniknout sám sobě. Zkoumáním osudu bytostí zosobňujících tragiku životních dramát poznává, že se odehrávalo i drama jeho vlastního života.

Ve finálním cyklu tohoto oddílu počínaje básní *Le Crépuscule du soir* (*Soumrak*) a konče *Le Crépuscule du matin* (*Svítání*) je čtenář pohlcen nočním životem a tragikou města, nad nímž se sklání Baudelairova hořkost a lítost.

Ústředním tématem oddílu *Le Vin* je únik do jiného světa, jenž je umožněn prostřednictvím vína. Pro Baudelaira jsou vnější a vnitřní skutečnosti zdrojem smutku a bolesti, pro dosažení splnění svých tužeb se noří do říše „umělých rájů“, do „nadskutečna“⁶¹, což je mu zprostředkováno požíváním vína, ale i jiných drog. Víno je prostředkem k osvobození, díky němuž dochází básník útěchy: „[...] *De tous ces vieux maudits qui meurent en silence / Dieu, touché de remords, avait fait le sommeil / L'homme ajouta le Vin, fils sacré du Soleil* [...]“⁶² Baudelaire dodává, že opojení, které může být zdrojem tvůrčí inspirace, „může pudit též ke zločinu a proměnit lásku v neúprosnou horečku.“⁶³ Básník si je vědom, že prostřednictvím žádných opojných prostředků nelze dojít vysvobození od trýzně, která je v jeho nitru. Jelikož nic nepomáhá, je odsouzen k zatracení. Kvůli těžkému životu a chudobě se víno stává „un des efforts désordonnées et condamnables de l'homme pour échapper aux exigences de sa condition.“⁶⁴ Víno se pro lid stává prostředkem úniku, levným nástrojem k zapomenutí: „[...] *Oui, ces gens harcelés de chagrins de ménage / Moulus par le travail et tourmentés par l'âge / Éreintés et pliant sous un tas de débris / Vomissement confus de l'énorme Paris* [...]“⁶⁵

Úvodní básní oddílu následujícího, *Les Fleurs du mal*, je báseň *La Destruction* (*Záhuba*) nastiňující téma skladeb. První trojice líčí „les vices féminins.“⁶⁶ Druhá trojice básní popisuje jednotu Zhýralosti a Smrti. Třetí trojice básní charakterizuje návrat básníka k sobě samému.

V předposledním oddíle je vyjádřen trojí aspekt myšlenky boží nespravedlnosti, jejímiž oběťmi jsou Kristus (*Le Reniement de saint Pierre – Zapření svatého Petra*), Kain (*Abel a Kain – Abel et Caïn*) a ve třetí básni Satan (*Les Litanies de Satan – Litanie k*

---

⁶¹Levý, O. *Baudelairova estetika a technika*, op. cit., s. 224.

⁶²Baudelaire, Ch. *Les Fleurs du mal*, op. cit., s. 142, *Le Vin des chiffonniers*.

⁶³Levý, O. *Baudelairova estetika a technika*, op. cit., s. 225.

⁶⁴Bonneville, G. *Les Fleurs du mal. Profil d'une oeuvre*, op. cit., s. 20: „[...] jedním z nezřízených a odsouzených snah člověka, jak uniknout z náročnosti svého postavení“. (VI. překlad).

⁶⁵Baudelaire, Ch. *Les Fleurs du mal*, op. cit., s. 142, *Le vin des chiffonniers*.

⁶⁶Levý, O. *Baudelairova estetika a technika*, op. cit., s. 236, „ženské neřesti“. (VI. překlad).

Satanovi). Celá sbírka je ukončena básněmi, jejichž oddíl je příznačně pojmenován – *La Mort (Smrt)*. První tři básně – *La Mort des amants (Smrt milenců)*, *La Mort des pauvres (Smrt chudých)* a *La Mort des artistes (Smrt umělců)* tematicky odkazují k básním *Le Vin des chiffonniers (Vino hadrářů)*, *Le Vin du solitaire (Vino vrahovo)* a *Le Vin des amants (Vino milenců)* oddílu *Le Vin (Vino)*. Báseň finální – *Le Voyage (Cesta)* – uzavírá jak tento oddíl, tak celou sbírku *Květů zla*. V této básni Baudelaire otevírá téma smrti. Smrt je poslední cestou na onen svět, je vysvobozením z nudného světa: „[...] *O Mort, vieux capitaine, il est temps! Levons l'ancre! / Ce pays nous ennuie, ô Mort! Appareillons!* [...]“⁶⁷ Smrt je pro básníka novým pramenem inspirace, po smrti může objevit cosi nového, neznámého: „[...] *Plonger au fond du gouffre, Enfer ou Ciel, qu'importe? / Au fond de l'Inconnu pour trouver du nouveau!*“⁶⁸

Každá část sbírky vypovídá o konkrétním tématu. V Baudelairově sbírce nalézáme témata zakázaná, skladby věnované údělu básníka ve světě, Baudelairovým láskám, dále pak básně, ve kterých Baudelaire uvádí prostředky, kterými se snaží utěšit a jež na něj působí konejšivě ve chvílích neštěstí a smutku. Je zde promítnut celý Baudelairův život, jeho filosofie. Sbíрка *Květy zla* je milostnou i životní zповědí Charlese Baudelaira

Ideál Krásy

Baudelaire byl průkopníkem v utváření nového pojetí krásy. Krása není absolutní, a i když na nás působí jednotným dojmem, je přece jen dvojí povahy. Krása, podle Baudelaira, obsahuje neměnný element, který je věčný, a element relativní, měnící se s dobou. Každá doba se liší módou, vášněmi, chováním, postoji jedinců, v čemž Baudelaire nalézá dokonalou harmonii. Odtud tedy pramení básníkovy nazírání na absolutní krásu, která jednoduše nemůže existovat. Básníkovy koncepce krásy je dobře zřejmá v sonetu *Krásy (La Beauté)*.

Baudelaire se zabývá krásou dokonalou, ideální. Básník touží nalézt krásu, nemůže si ovšem nepoložit základní otázku – lze dosáhnout ideálu, a lze-li, potom jak?

---

⁶⁷ Baudelaire, Ch. *Les Fleurs du mal*, op. cit., s. 173, *Le Voyage*.

⁶⁸ Tamtéž, op. cit., s. 173, *Le Voyage*.

Krása je nepostizitelná, ale zároveň myslitelná, tedy možná. Je přítomna ve všech věcech, nejen v takových, jež se nám na první pohled jeví líbezná. Ukryvá se i ve věcech ošklivých, stačí ji jen odhalit.

La Beauté

*Je suis belle, ô mortels! comme un rêve de pierre,
Et mon sein, où chacun s'est meurtri tour à tour,
Est fait pour inspirer au poète un amour
Éternel et muet ainsi que la matière.*

*Je trône dans l'azur comme un sphinx incompris!
J'unis un cœur de neige à la blancheur des cygnes;
Je hais le mouvement qui déplace les lignes,
Et jamais je ne pleure et jamais je ne ris.*

*Les poètes, devant mes grandes attitudes,
Que j'ai l'air d'emprunter aux plus fiers monuments,
Consommeront leurs jours en d'austères études;*

*Car j'ai, pour fasciner ces dociles amants,
De purs miroirs qui font toutes choses plus belles;
Mes yeux, mes larges yeux aux clartés éternelles!⁶⁹*

Podle Baudelaira je Krása chladná a nehybná, jak plyne z prvního čtyřverší – je půvabná jako sen z kamene, tedy bez jakéhokoliv citu, nehybná a dokonalá jako věčná socha: „*Je suis belle ô mortels! comme un rêve de pierre*“. Každý, kdo ji chce dosáhnout, se zraní: „*chaque s'est meurtri tour à tour*“. Ztělesňuje nesmrtelnost, je věčnou a němou láskou: „*amour éternel*“, kterou vnuká básníku. Krása sama je svým vlastním měřítkem, sama definuje svou transcendentní povahu, je dokonalá, nehybná a chladná. Své zbožňovatele nazývá smrtelníky: „*Je suis belle ô mortels!*“. Dosahuje své nejvyšší

---

⁶⁹Baudelaire, Ch. *Les Fleurs du mal*, op. cit., s. 52, *La Beauté*.

hodnoty, což samo sobě protirečí. Básník prostřenictvím ustavičné a vyčerpávající práce usiluje o dosažení absolutní krásy. Pracuje tvrdě, ale marně. Jedná se o úkol nemožný a tato nemožnost dosáhnout ideálu krásy vzbuzuje v básníkovi splín.

Krása se přirovnává ke Sfinze: „*Je trône dans l'azur comme un sphinx incompris!*“ Už samo místo, kde se nachází – Azur, je překrásné, ale nedosažitelné pro všechny smrtelníky, opět potvrzuje její pýchu a pohrdání obyčejným. Fakt, že Sfinga není ani žena, ani muž, napovídá i o nesmyslnosti pojmu ideální krásy u muže i u ženy.

Oproti ostatním básním sbírky zde hovoří jiná osoba nežli básník. Jedná se o samotnou Krásu, která promlouvá k básníkovi a ke všem smrtelníkům. Umělec není schopný ji vyjádřit, má dovoleno ji pouze pozorovat. Krása nezná žádné emoce, nikdy nepláče a nikdy se nesměje: „*et jamais je ne pleure et jamais je ne ris*“. Její srdce je studené: „*coeur de neige*“, z čehož je zřejmá i její netečnost ke všemu lidskému. Krása zraňuje smrtelníky, kteří se pokoušejí ji dosáhnout: „*Et mon sein, ou chacun s'est meurtri tour à tour*“. Básník tráví dny úporným přemýšlením, a přesto se mu nedostává odpovědi, jak krásu nalézt: „*Consumeront leurs jours en d'austères études*“. Je zmučen svým hledáním.

V básních se sváří dva protiklady: jednak existence absolutní krásy, kterou netřeba hledat, neboť prostě existuje a jednak absence absolutní krásy: neexistuje-li, tak proč ji hledat? Baudelaire ve svém díle *Úvahy o některých současnících* dochází k závěru: „Všechny krásy stejně jako všechny možné jevy obsahují něco věčného a něco přechodného, absolutního a zvláštního. Absolutní a věčná krása neexistuje, nebo lépe řečeno je jen abstrakcí, odstředěním obecných znaků z povrchu různých krás. Zvláštní ráz dané krásy je dán vášněmi, a jelikož máme své osobité krásy, máme i svou krásu.“⁷⁰

Baudelaire je tedy zastáncem nesmyslnosti pojmu „absolutní ideál“. Absolutní krása je v určitém měřítku přítomna, například v modelu, který malíř maluje, ale každý umělec má jiný ideál, tedy jiné pojetí krásy. Dokonalá krása musí být završena, dokončena, je to stav, kdy už nic nechybí ani nepřebývá. A pokud je krása dokonalá, pak není třeba nějakého ideálu: „Entre le poète et la beauté, il y a une distance. Si la beauté est perfection, il ne saurait y avoir de „modèle idéal.“⁷¹

⁷⁰Baudelaire, Ch. *Úvahy o některých současnících*, op. cit., s. 167.

⁷¹Mathias, P. *La Beauté dans les Fleurs du mal*. Presses Universitaires de Grenoble, 1977, op. cit., s. 10: „Mezi básníkem a krásou je odstup. Pokud je krása dokonalost, není zapotřebí mít ideální model.“ (VI. překlad).

To příroda nutí hledat krásu. Baudelaire přírodu popírá, nenávidí ji. Shledává v ní jen mateřství a plození, potřebu zabíjet a to se mu oškliví. Z přírody se nám dostávají jen prvky vrozené, proto Baudelaire nachází zalíbení ve všem, co má moc zkrášlit: „on comprend ainsi le goût de Baudelaire pour la parure.“⁷² Žena tedy není krásná jen díky přirozeným vlivům přírody. Demonstrujeme-li toto tvrzení na básni *Klenoty (Les Bijoux)*, dostane se nám odpovědi, že u Baudelaira velice záleží na líčení a doplňcích, jichž žena užívá: „*La très-chère était nue, et connaissant mon coeur / Elle n'avait gardé que ces bijoux sonores / Dont le riche attirail lui donnait l'air vainqueur [...]*“.⁷³ Pokud je žena ozdobena, je krásnější, ve své přirozenosti by jistě takového půvabu nedosáhla.

Baudelairova tvorba se neopírá, jak je tomu u klasiků, o krásu univerzální. Má zalíbení ve věcech, jež jsou zvláštní, výjimečné, v takových „ce qui dérange les habitudes, ce qui étonne et ce qui choque“⁷⁴. Ne vždy jsou však krásné věci výlučně zdrojem půvabů. I krásné květiny mohou stvořit zlo, i cosi na první pohled málo líbivého je schopno, slovy Baudelairovými, „vydestilovat krásu“. Nemá tedy smysl hledat původ krásy. V básni *Hymna na krásu (L'Hymne à la beauté)*⁷⁵ se básník probouzí ze sna a ocitá se v realitě. Tato báseň je prologem k cyklu „Černá Venuše“. *Hymna na krásu* je jiného založení než sonet *Krásu*. Zde se básník zamýšlí nad jejím původem a objevuje krásu jak čistou, tak pekelnou. Zde již není patrné Baudelairovo znepokojení nad původem krásy. Její počátek se nachází mezi „Le bien“ (dobrem) a „le mal“ (zlem). Je to velmi patrné z naléhavosti, s jakou autor užívá „*qu'importe*“ – „co na tom záleží.“ Co na tom záleží – „[...] *que tu viennes du ciel ou de l'enfer, qu'importe [...] De Satan ou de Dieu, qu'importe [...]*“ Nezáleží tedy, odkud krásu přichází, jednoduše existuje. Krásu spočívá někde mezi dobrem a zlem, je tedy původu jak špatného, temného, tak ušlechtilého. Nalézáme zde paradoxní definice, krásu má povahu rozpornou, kdy pohled na ni je zároveň božský i pekelný a *Dobro* se *Zlem* jsou v rovnováze. Tato báseň si již nevybírám mezi krásou čistou a krásou pekelnou. „Co na tom záleží“, pochází-li krásu z nebe nebo z pekla, z Boha či ze Satana. Důležitý je výsledek, který nám poskytuje. Podobné zachycení pojetí krásy nelezeme i u Otakara Levého, kdy krásu nezáleží na tom, je-li principem vykoupení nebo zavržení, neboť „jedině krásu umožňuje snášet tíhu života a ohyzdnost světa“⁷⁶. Z tohoto důvodu ji

⁷²Tamtéž, op. cit., s. 49: „rozumíme tím tedy Baudelairovo zalíbení pro ozdobnost“. (VI. překlad).

⁷³Baudelaire, Ch. *Les Fleurs du mal*, op. cit., s. 187, *Les Bijoux*.

⁷⁴Bonneville, G. *Les Fleurs du mal. Profil d'une oeuvre*. Paris: Hatier. 2000, op. cit., s. 49: „co narušuje zvyky, znepokojuje a šokuje.“ (VI. překlad).

⁷⁵Baudelaire, Ch. *Les Fleurs du mal*, op. cit., s. 52, *L'Hymne à la beauté*.

⁷⁶Levý, O. *Baudelairova estetika a technika*, op. cit., s. 220.

básník uctívá a nechává se unášet opravdovými emocemi, pocity a smysly. Krása je nám představována jako dvojnásobná a protirečící si zároveň. Na jedné straně je božská, dobrá, přicházející z nebe, z hvězd, milovaná, a na straně druhé je ďábelská, nestvůrná, přicházející z černé propasti, z podzemí. Krása tedy disponuje dvojí povahou. V první sloce se básník snaží objasnit, odkud Krása přišla: „*Viens-tu du ciel profond ou sors-tu de l'abîme / Ô Beauté ? [...]*“ a propůjčuje jí sílu, kterou nám dává víno i jiné drogy. Moc opojných látek se nalézá v úniku ze zkaženého světa. Stejně jako víno, jež člověka omámí a pomáhá mu tak zapomenout na bolesti života, tak i Krása si propůjčuje moc Osudu a rozsévá radost i pohromy: „[...] *Tu sème au hasard la joie et les désastres [...]*“, zlo i dobro: „[...] *Verse confusément le bienfait et le crime [...]*“. Krása má velkou moc i v podobě smrti. Vražda se tak stává jejím nejoblíbenějším módním doplňkem: „[...] *Et le Meurtre, parmi tes plus chères breloques / Sur ton ventre orgueilleux danse amoureusement [...]*“.

V básni *Hymna na krásu* se setkáváme se *Souvztažnostmi (Correspondances)*. Básník cítí vůni, kterou Krása rozlévá: „[...] *Tu répands des parfums comme un soir orageux [...]*“. Krása se zlidštuje, stává se ženou a její polibky jsou mocné, ústa se proměňují v amfory: „[...] *Tes baisers sont un philtre et la bouche une amphore [...]*“. Krása je schopna „otevřít dveře nekonečnu“, přičemž zastává stejnou funkci, jakou vykonává i smrt: „[...] *si ton oeil, ton souris, ton pied, m'ouvrent la porte / D'un Infini que j'aime et n'ai jamais connu? [...]*“. Krása má nadpřirozenou moc, prostřednictvím jejich polibků se mění vlastnosti bytostí v přesný opak: „[...] *Qui font le héros lâche et l'enfant courageux [...]*“. Odkud tedy krása přichází? Z „černé propasti“ či z „z nebe“? Krása je dvojího původu a má neskonalou moc. Básník obléká Krásu do sukni a osud ji následuje: „[...] *Le Destin charmé suit tes jupons comme un chien [...]*“. Kráse je přisuzována moc svádět. Jako je jepice očarována a vábena světlem, tak i milenec je přitahován krásným tělem své milé. Oba však čeká smrt: „[...] *L'éphémère ébloui vole vers toi, chandelle / Crépite, flambe et dit: Bénissons ce flambeau! / L'amoureux pantelant incliné sur sa belle / A l'air d'un moribond caressant son tombeau [...]*“. V posledním verši pak básník uzavírá své myšlenky nad původem Krásy. Opět klade otázku, zda Krása vzešla ze Satana či z Boha, je-li ztělesněním Anděla či Sirény, a dodává, že nemá smysl se nad tím zamýšlet, jelikož jen prostřednictvím Krásy jsme schopni uniknout z tohoto ošklivého světa:

...
*De Satan ou de Dieu, qu'importe? Ange ou Sirène,
Qu'importe, si tu rends, – fée aux yeux de velours,
Rythme, parfum, leur, ô mon unique reine! –
L'univers moins hideux et les instants moins lourds?*

...
Demonstrovali jsme zde problematičnost pojmu absolutní ideál. Baudelaire ve svém přístupu k problematice pojmu „absolutní ideál“ není stoupencem napodobování stále stejných modelů, protože i kdyby byl nalezen onen absurdní ideál, „co by si pak všichni počali se svým ubohým já – se svou rozbitou linií?“⁷⁷

S pojetím ideální krásy úzce souvisí i pojetí krásy ženské. V životě Charlese Baudelaira zaujímá vztah k ženám podstatnou roli, což se prolíná i do básnickova díla. Baudelairovy představy o ženě jsou vyjádřeny v básních z ústředního oddílu sbírky *Květy zla*.

První část, cyklus „Černé Venuše“ je věnován celoživotní Baudelairově partnerce, Jeanne Duvalové. Prologem je již zmíněná báseň *Hymna na Krásu (Hymne à la Beauté)*, epilogem *Ty verše dávám ti (Je te donne ces vers afin que si mon nom)*.

Druhý cyklus je věnován „Bílé Venuši“, Appollonii Sabatierové. Prologem k této části je báseň *Semper eadem* a epilogem *Lahvička (Le Flacon)*.

Poslední cyklus druhé skupiny oddílu *Spleen a Ideál* začíná básní *Jed (Le Poison)* a končí *Podzimním sonetem (Chant d'automne)*. Je zasvěcen „ženě se zelenýma očima“, Marii Daubrunové. Ačkoliv jsou mezi 35 básněmi tohoto oddílu i básně věnované jiným ženám, většinou však zastřeným tajemstvím a mlhavým oblakem, básnickovy pocity a obrazy se váží především k těmto třem ústředním ženám jeho života.

Baudelairův pohled na ženy má počátky již v mládí. Neschopnost oprostít se od matky jej provázela celý život. Hledal ženy, jež by byly matčíným protikladem. V mládí tedy záměrně vyhledával ženy nehezké, jež by ani v nejmenším v básníkovi neprobouzely vzpomínky na paní Aupickovou, jako například v básni *Spě s hroznou židovkou*: „[...] Une nuit que j'étais près d'une affreuse Juive / Comme au long d'un cadavre un cadavre étendu / Je me pris à songer près de ce corps vendu / A la triste beauté dont mon désir se

---

⁷⁷Baudelaire, Ch. *Úvahy o některých současnících*, op. cit., s.131.

prive.[...].⁷⁸ Žena z básně nebyla smyšlenou postavou. Jednalo se o první ženu, se kterou měl Baudelaire intimní vztah. Přitahovala ho právě její ošklivost, sešlost, neštěstí a neřest. „Při milování s takovou Šilhavou Sárrou, jak byla přezdívána, si může být jist, že ho představa matky nebude rušit v prožívání fyzické rozkoše.“⁷⁹ Baudelaire se domníval, že bude-li odmítat ženskou krásu a půvaby, ochrání jej to před výčitkami svědomí spojených s matkou.

Tato skutečnost se odráží i ve vztahu k Jeanne Duvalové, Baudelairově celoživotní partnerce. Matka, ztělesněný anděl, se absolutně vymyká obrazu Jeanne. Kult matky zůstává svatý, jelikož Jeanne se jí absolutně nepodobá a Baudelairovi tato skutečnost umožňuje „rozkoš bez výčitek“⁸⁰. V případě jeho družky však nejde o andělskou krásu fyzickou. Jedná se o charakterové vlastnosti, je ztělesněním ženy d'ábelské.

Podle Baudelaira žena nepřestává jen pouhou přítelkyní muže. Baudelaire v ní spatřuje „božstvo“ a „hvězdu, jež vládne všem koncepcím mužského mozku.“⁸¹ Žena je schopna dokonale oblouznit muže, zejména umělce, ale nespátřuje v ní bezchybnost ani harmonický půvab, jelikož žena je jakýmsi ztělesnění přírody, tedy všech krás, které je možno v přírodě nalézt, nelze její krásu považovat za cosi vyváženého.

Jeanne Duvalová se narodila ve městě Santo Domingo na ostrově Haiti. Život této hlavní básnickovy múzy prostupuje tajemství. Je známo, že byla herečkou v divadle Porte-Saint-Antoine. Z této doby je také známá pod pseudonymem Berta. Znalá se i se spisovatelem Théophilem Gautierem a byla milenkou Thédora de Banville a Félix Nadara.⁸² Jeanne Duvalová se stala předlohou pro Manetův obraz – *Maîtresse de Baudelaire*, který je datován roku 1862, tedy v době, kdy již Jeanne byla zasažena osudovou nemocí. Do básnickova života vstoupila v roce 1842 a stala se jeho neodlučitelnou součástí až do jeho smrti. I zde se opět Baudelaire rozchází s Aupickovými názory. Otčím je odpůrcem soužití lidí rozdílné pleti. Pro Baudelaira je i z tohoto důvodu život s Jeanne v podstatě vědomou formou odplaty jak vůči Aupickovi, tak vůči

---

⁷⁸Baudelaire, Ch. *Les Fleurs du mal*, op. cit., s. 62, *Une nuit que j'étais près d'une affreuse Juive*.

⁷⁹Troyat, H. *Baudelaire*, op. cit., s. 43.

⁸⁰Tamtéž, op. cit., s. 73.

⁸¹Baudelaire, Ch. *Úvahy o některých současnicích*, op. cit., s. 615.

⁸²Vl. jm. Gaspard-Félix Tournachon (1820-1910) – zakladatel portrétní fotografie. Portrétoval řadu významných umělců (A. Dumas, G. Sand, F. Chopin atd.).

měšťanství. Jeanne je věnován cyklus „Černé Venuše“. Následující verše jsou citovány ze sbírky *Květy zla*⁸³, kterou přebásnil Svatopluk Kadlec.

Původ pojmenování cyklu Černá Venuše nám přiblíží verše z básně *Ó, já tě zbožňuji*: „[...] *Ó, já tě zbožňuji jak noční nebe v dáli / ty velké mlčení, ty vázo temná žaly [...] ozdobo nocích mých, čím krutější se zdáš [...]*“.⁸⁴ Nacházejí se zde metafory noci, které neopuštějí ani básně následující: „[...] *Ty božstvo podivné, tak temné jako tma [...] zplozenko pŕlnoci s vranýma bokama [...]*“.⁸⁵ Jeanne ztělesňuje Bohyni noci, je temnotou, propastí, v níž je básník uvězněn a neschopen se vyprostit, zůstává zde z prostého důvodu: z lásky: „[...] *z dna temné propasti, kam srdce spadlo mi / Tot' vesmír pochmurný, kde obzory se tmí / a kde jen rouhání a hrůza nocí plují [...]* a pak se z nich jen tma půl roku snáší dolů [...]“.⁸⁶ Temnota se mísí s vůněmi, tato žena je pro Baudelaira zdrojem smyslových opojení: „[...] *Ty božstvo podivné, tak temné jako tma, / páchnoucí tabákem a pižmem pomíchaně [...]*“.⁸⁷ V básních věnovaných této temné krásce nalézáme tedy večer, hvězdy, sny, pustou temnotu. Tak jako je celé Baudelairovo dílo prosyceno kontrasty, tak i zde, v „Černé Venuši“, nenalézáme jen tmou a metafory s ní spjaté. Básně jsou prosyceny protiklady: „[...] *Tvé oči, zářící jak krámy v chvíli šera [...]* či *pyramidy svéc v dnech slávy za večera [...]*“.⁸⁸ V básni *Balkon* je pro básníka jeho milá dokonce ztělesněním světla: „[...] *Za horkých večerů jsou slunce čarokrásná / a prostor hluboký a srdce mámivé. / Když jsem se nakláněl nad tebou, kněžno jasná, / jako bych dýchal to sám parfum krve tvé [...]*“.⁸⁹ Jeanne není jen zplozenkou noci, Baudelaire v ní spatřuje i světlo.

Po stránce intelektuální Jeanne nemohla naplnit Baudelairovy představy. Na jedné straně Baudelaira rozčilují neduchaplné projevy Jeanne, její hrubost, vulgarita, arogance: „*Tvá duše bez citu se zatvrzuje z nudy [...]* *Aby tvůj krutý zub v té zvláštní hře byl jist, / on denně někomu to srdce musí hrýzt [...]*“.⁹⁰ a neméně je básník trýzněn její krutostí a duchaprázdností: „[...] *Ty stroji bezduchý, jež žene krutost kletá [...]* *A velikost toho zla, v němž – myslíš – znáš se zcela, / tě nikdy v úzkosti zpět couvnout nepřiměla [...]*“.⁹¹ Na straně druhé pak stačí, aby ukázala krásy svého těla a hned v ní vidí „starověkou

⁸³ Baudelaire, Ch. *Květy zla*. Přeložil Svatopluk Kadlec. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1962.

⁸⁴ Tamtéž, op. cit., s. 50, *O já tě zbožňuji*.

⁸⁵ Tamtéž, op. cit., s. 52, *Sed non satiata*.

⁸⁶ Tamtéž, op. cit., s. 59, *De profundis Clamavi*.

⁸⁷ Tamtéž, op. cit., s. 52, *Sed non satiata*.

⁸⁸ Tamtéž, op. cit., s. 51, *Ty, ženo nečistá*.

⁸⁹ Tamtéž, op. cit., s. 68, *Balkon*.

⁹⁰ Tamtéž, op. cit., s. 51, *Ty, ženo nečistá*.

⁹¹ Tamtéž, op. cit., s. 51, *Ty, ženo nečistá*.

kouzelnici, ženské vtělení zvrácenosti, Kněžku zla, bez níž si nedovede svůj život představit.⁹²

Jeanne nereprezentuje jen d'ábla, jenž ho trýzní, a „královnu hříchů krutostí.“⁹³ Jeannina chladná povaha je přítomna v mnoha básních: „[...] *Na světě není nic, co hrůzou předčilo by / to slunce ledové a plné kruté zloby / a tu tmou nesmírnou jak Chaos s temnem svým* [...]“⁹⁴, ale přece jen jí básník vděčí za stále se navracející hezké vzpomínky: „[...] *Ó matko vzpomínek, ty moje paní paní* [...] *vzpomínej na krásu našeho milování* [...]“⁹⁵ a není schopný se od ní oprostít. Jako na počátku vztahu, tak i nadále je Baudelaire okouzlen kadeřavými vlasy, vůní těla a pohyby své partnerky. Není nemístné domnívat se, že právě ze své cesty si Baudelaire přivezl zalíbení pro ženy „ebenové pleti“, čemuž může napovídat fakt, že po příjezdu zpět do Paříže se seznamuje s Jeanne. Jeanne je dozajista „l'incarnation même du voyage“⁹⁶. Vše v této bytosti, stejně jako nejmenší detail jejího těla, evokují v Baudelairovi vzpomínky na daleké cesty, na navštívené ostrovy.

Tak jako exotický vzhled Jeanne přenáší Baudelaira do dalekých krajín, její vůně je mu prostředkem ke snění a putování. „Černá Venuše“ básníka uhranula a i „nejprchlivější počítky, například vůně, která obestírá tělo milované ženy, jsou mu východiskem oslňujících snů“⁹⁷. Tato žena je pro básníka zásobárnou smyslových okouzlení:

Parfum exotique

*Quand, les deux yeux fermés, en un soir chaud d'automne,
Je respire l'odeur de ton sein chalereux,
Je vois se dérouler des rivages hereux
Qu'éblouissent les feux d'un soleil monotone;*

---

⁹²Troyat, H. *Baudelaire*, op. cit., s. 78.

⁹³Levý, O. *Baudelairova estetika a technika*, op. cit., s. 372.

⁹⁴Baudelaire, Ch. *Květy zla*, op. cit., s. 59, *De profundis Clamavi*.

⁹⁵Baudelaire, Ch. *Květy zla*, op. cit. s. 68, *Balkón*.

⁹⁶Richon, E. *Jeanne Duval et Charles Baudelaire, Belle d'abandon*, op. cit., s. 46: „Jeanne je ztělesněním cesty, každý detail jejího těla, každý kus oděvu (...), Jeanne je cestou, která pokračuje.“ (VI. překlad).

⁹⁷Levý, O. *Baudelairova estetika a technika*, op. cit., s. 22.

*Une île paresseuse où la nature donne
Des arbres singuliers et des fruits savoureux;
Des hommes dont le corps est mince et vigoureux,
Et des femmes dont l'oeil par sa franchise étonne.*

*Guidé par ton odeur vers de charmants climats,
Je vois un port rempli de voiles et de mâts
Encor tout fatigués par la vague marine,*

*Pendant que le parfum des verts tamariniers,
Qui circule dans l'air et m'enfle la narine,
Se mêle dans mon âme au chant des mariniers.⁹⁸*

V sonetu *Exotický parfém* je vyjádřen Baudelairův ráj, který si vytváří prostřednictvím své imaginace a svých smyslů. Baudelaire si ve svých básních pohrává s vůněmi, barvami, zvuky. Vůně jeho milenky je neskonale mocná, dokáže básníka přenést do dalekých, exotických krajín. Zde jsou použity tzv. *Correspondances*, princip založený na smyslových prožitcích, které se vyskytují jak mezi jednotlivými smysly, tak mezi jednotlivými odvětvími umění („vidět zvuky“). Není ničím neznámým, že člověk je schopen si vybavit, například na základě určité vůně, dávné vzpomínky, ale Baudelaire je prvním básníkem, který tyto souvztažnosti uvedl do poezie. Básník, prostřednictvím vůně, tedy čichu, vstupuje do oblasti vizuálního světa, kde vidí krajiny, a do oblasti auditivní, kde slyší zpěv námořníků. Dále přichází ke smyslu chuťovému, aby ochutnal ovoce dálných končin: „*Des arbres singuliers et des fruits savoureux.*“ Svět vyjádřený v básni je pro Baudelaira rájem, na rozdíl od reality, v které shledává jen peklo. Zde je bezpečí a jistota. Jeanne je přítomna v minulosti, je vzpomínkou na cestu, nostalgií. Vůně jeho partnerky ho přenáší do světa, ve kterém spatřuje „*rivages hereux*“ prosycenou „*soleil monotone.*“ Na tomto ostrově básník potkává dokonalé a zdatné muže: „*Des hommes dont le corps est mince et vigoureux.*“ Na této pouti se shledává s upřímnými ženami a v člověku stoupá znepokojení ve chvíli, kdy na něj pohlédnou: „*Et des femmes dont l'oeil*

---

⁹⁸Baudelaire, Ch. *Les Fleurs du mal*, op. cit., s. 53, *Parfum exotique.*

par sa franchise étonne.“ Básník zde nachází ráj, jenž ve skutečném světě chybí, a postavy, mající lidské charaktery, jež by rád uvítal ve zkažené společnosti.

Další básní, která v Baudelairovi probouzí vzpomínky na daleké kraje je *Vlas (La Chevelure)*⁹⁹. Pohled na černé vlasy Baudelairovy milé v něm vzbuzují touhu po vzkříšení vzpomínek na dávné cesty: „[...] *Ó rouno, bujně se až k šíjí kadeřící! / Ó lesklé prstence! Mdlá vůně! Závrati! / Chci vzkřísit v alkovně, tmou noci černající, / dnes večer vzpomínky v té temné hřívě spící [...]*.“ Jak již bylo řečeno, Jeanne je pokračováním básnickovy cesty, při pohledu na ni si básník touží vybavit vzpomínky, které jsou však již velmi dávné, a tedy i zidealizované: „[...] *Afrika s Asií, žár jejich nvyých pouští, / vzdálený, daleký, již skoro mrtvý svět, / žije v tvých hlubinách, ty lese vonných houští! [...]*.“ Jeanniny vlasy mají pro Baudelaira velkou moc. Vzpomínky týkající se dávného dobrodružství jsou ukryty ve vlasu a stačí jen, aby se proměnil ve vlnu a odnesl básníka tam, kde mu bylo dobře: „[...] *Bud' vlnou, strhni mě a nes mě, pevný vlase! / Ukryváš třpytný sen, ty moře temnojasé, [...]*.“ Pak se již jen oddá snění a nalézá se v jiných zemích: „[...] *hle, přístav šumící, kde se má duše spájí / opojným hlaholem, barvou a parfmem, / kde lodi po móru a zlatě sklouzávají, [...]*.“ Zde opět vyvstávají *Correspondances* – „slyšíme“ *šumící přístav* a *opojný hlahol*, „vidíme“ *barvy* a „cítíme“ *parfém*. Vůně vlasů a celého těla Jeanne stejně tak jako její vzhled vzbuzovalo v básníkovi krásné vzpomínky.

Cyklus, který je věnován Marii Sabatierové, shrnuje básně jiného charakteru. Baudelaire je touto ženou absolutně paralyzován. Tato dáma je inspirátorkou jeho nejožehavějších básní. Jsou jí věnovány básně z cyklu „Bílá Venuše“. Jmenovaná žena je pro básníka protikladem „Černé Venuše“. Oproti básním „Černé Venuše“, kde je ustředním metaforickým prvkem tma, vynořuje se ve verších „Bílé Venuše“ světlo. Báseň *Živá pochodeň (Flambeau vivant)* je celá prosycena plameny:

...
*Charmants Yeux, vous brillez de la clarté mystique.
Qu'ont les cierges brûlant en plein jour; le soleil
Rougit, mais n'étaient pas leur flamme fantastique.*¹⁰⁰
...

⁹⁹ Baudelaire, Ch. *Květy zla*, op. cit., s. 48, *Vlas*.

¹⁰⁰ Baudelaire, Ch. *Les Fleurs du mal*, op. cit., s. 73, *Flambeau vivant*.

Metaforika světla je jedním z prostředků jimiž Baudelaire obklopuje ve svých verších ženu, jež mu je „strážným andělem, Múzou a Madonou“¹⁰¹. Paní Sabatierová je bytost inteligentní, graciézní, jemných způsobů. Žena, jež je ráda hýčkána – „la femme calin“ a „tandresse“. Není tedy divu, že ušlechtilá „Bílá Venuše“ je přesným opakem „živočišné“ a „bouřlivé“ Jeanne. Ale i přes všechna tato fakta zůstává Jeanne ústřední postavou Baudelairova života. Básník je na Jeanne závislý, je nositelkou inspirace, jak vysvítá z básně *Ó já tě zbožňuji* (*Je t'adore à l'égal de la vouë nocture*). Přináší mu uspokojení a zbožňuje její tělo. Je ztělesněním všech žen na světě. I přes její krutost ji má rád, v její krutosti nalézá krásu.

Ó já tě zbožňuji

*Já v stálých výpadech se plazím za tebou
tak jako k mrtvole se plazí červi tmou
a vzývám i ten chlad, ty stvůrná ukrutnice,
pro který líbíš se mi, krásná, ještě více!*¹⁰²

Oba cykly představují základní rozpor básníkovy duše mezi splínem a ideálem. Na jedné straně tma, na druhé světlo. Z tohoto faktu by se mohlo zdát, že v básních věnovaných Jeanne není nic než temnota. Cyklus ovšem není černí prosycen zcela. Objevuje se zde i světlo, mající však za úlohu zdůraznit kontrast mezi světlem a tmou. Marie Sabatierová naplňovala Baudelairovy představy o ženě inteligentní, jemného chování, literárně sběhlé. Tato žena je protikladem Jaenne, což je patrné již z názvů obou cyklů. Jeanne pro básníka byla osudovou ženou, ztělesněním smyslné lásky. Stejně tak, jako je schopna očarovat Baudelaira a přenést ho do jiného, lepšího světa, tak je schopna, svým jedem, uvrhnout milého zpět do kruté reality. I přes všechny neshody Baudelaire svou největší múzu, Jeanne Duvalovou, neopustil až do její smrti. Tato krásná žena spolu se zážitky z cest se „stávají pramenem jeho básnické tvorby“¹⁰³.

---

¹⁰¹Levý, O. *Baudelairova estetika a technika*, op. cit., s. 221.

¹⁰²Baudelaire, Ch. *Květy zla*, op. cit., s. 50, *Ó já tě zbožňuji*.

¹⁰³Baudelaire, Ch. *Hořké propasti*, op. cit., s. 20.

Baudelairův ohlas v Čechách

Do Čech se Baudelairovy překlady dostávají již koncem devatenáctého století. Vůbec prvním, kdo přináší alespoň malý zlomek Baudelairovy tvorby, je Jaroslav Vrchlický, díky němuž se k rukám českého čtenáře dostávaly roku 1875 básně *Duše Vína* (*L'Ame du vin*) a *Vodotrysk* (*Le Jet d'eau*), jež vyšly v časopise *Lumír*. Jaroslav Vrchlický vydává o dva roky později sbírku *Poesie francouzská nové doby*¹⁰⁴, kde se kromě Baudelairovy tvorby objevují i jiní autoři (A. Musset, G. Nerval, A. Vigny, St. Beuve, T. Gautier, V. Hugo a další). Ke dvěma básním již publikovaným v časopise *Lumír* tak přidal další tři překlady Baudelairových básní – *Hymna kráse* (*Hymne à la Beauté*), *Don Juan v pekle* (*Don Juan aux enfers*), *Hudba* (*La Musique*). Jaroslav Vrchlický v překladech Baudelairovy poezie pokračoval i nadále a po dvaceti letech (r. 1896), společně s Jaroslavem Gollem, publikoval *Sborník světové poezie*. Zde se objevuje překlad již asi třetiny sbírky *Květů zla*. Oba autoři v předmluvě k českému vydání podtrhli básníkovu nadčasovost, originalitu, novost a výjimečnost: „Jiní sbírají celé strouhy a řeky poesie na veletoky, on vykouznil zdroj nový, dost úzký a ohraničený, ale posud jen zřídka tušený, a v tom jest jeho původnost a sláva nezvratná.“¹⁰⁵ Ještě téhož roku uveřejnil kritickou studii překladaud Baudelaira F. X. Šalda, po něm přišli s kritikou i představitelé nastupující „dekadentní“ generace – Jiří Karásek ze Lvovic a Arnošt Procházka. Důvody jejich kritiky lze dobře rozpoznat na porovnání překladaud, či spíše přebásnění Jaroslava Vrchlického, s originálem, ačkoliv pro obsáhlejší a hlubší studii by bylo potřeba kromě porovnávání s originálem věnovat se i překladatelské paxi lumírovské generace.

Porovnejme první a poslední sloku z básně *Hymna na Krásu* v přebásnění Jaroslava Vrchlického s Baudelairovým původním textem *L'Hymne à la beauté*:

---

¹⁰⁴Vrchlický, J. *Poesie francouzská nové doby*. Praha: Tisk a náklad dra. Ed. Grégra, 1877.

¹⁰⁵Baudelaire, Ch. *Sborník světové poezie. Výbor z „Květů zla“*, op. cit., s.16.

Hymna kráse (Přebásnění Jaroslava Vrchlického)

*Jdeš z hlubin oblohy, či z propasti dna vzházíš,
ó Kráso? V zraku tvém zřím ráj i pekla pal!
Ty zločin ve zmatek se zásluhami házíš
a proto bych tak rád tě k vínu přirovnal.*

...

*Ať Anděl, Sirena, Ďas, Bůh se v tobě sklání,
co na tom, tebou-li, tvým okem plným hvězd,
ó rytme, paprsku, ó vůně, má jen paní,
svět méně ohyzdným, čas méně trapným jest!*¹⁰⁶

Hymne à la Beauté (Charles Baudelaire)

*Viens-tu du ciel profond ou sors-tu de l'abîme,
Ô Beauté? ton regard, infernal et divin,
Verse confusément le bienfait et le crime,
Et l'on peut pour cela te comparer au vin.*

...

*De Satan ou de Dieu, qu'importe? Ange ou Sirène,
Qu'importe, si tu rends, – fée aux yeux de velours,
Rythme, parfum, lueur, ô mon unique reine! –
L'univers moins hideux et les instants moins lourds?*¹⁰⁷

Již z prvního dojmu plyne, jak se Vrchlického přebásnění daleko liší od originálu. Šalda ve své kritické studii uvádí, že první sloka v překladu je nesnadná k porozumění, zatímco v originále je sloka naprosto jasná. „Celý tón básně je zase lapidární, úsečný, světelný vcelku, a proto podobný chaos slov, jaký tu snesl p. Vrchlický, kazí celkovou náladu.“¹⁰⁸

---

¹⁰⁶Vrchlický, Jaroslav. *Poesie francouzská nové doby*, op. cit., s. 53, *Hymna kráse*.

¹⁰⁷Baudelaire, Charles. *Les Fleurs du mal*, op. cit., s. 52, *L'Hymne à la Beauté*.

¹⁰⁸Šalda, F. X. *Soubor díla F. X. Šaldy. Kritické projevy 2*. Praha: Melantrich, 1950, op. cit., s. 324.

V první řadě se výtky překladům Vrchlického a Golla problematické týkají hlediska pochopení smyslu básně. Dekadenti a nevelká skupina literátů Baudelairovo dílo pochopitelně znali již z dřívějších dob – ovšem s dílem v originálním znění. Problém nastává podle Šaldy ve skutečnosti, že širšímu obecnstvu je Baudelairova tvorba uzavřena, a to především z důvodu, že v českém překladu nenalezneme básně, které by umělce představily názorně. Dále se pak Šalda pozastavuje nad tím, že má-li být tato sbírka opravdovou „pronikavou studií literárně psychologickou“¹⁰⁹, měli Vrchlický s Gollem postupovat odlišněji, jelikož v úvodu tento literární rozbor téměř chybí. Výbor neuspokojuje ani po stránce výběru básní, ani jako překlad, a měl by obsahovat především básně, jež by zcela charakterizovaly postavu básníka. Autoři však pochybili, když vybrali básně jen charakteru romantického. Baudelaire byl sice básník doby romantismu, ale „tato část tvorby jeho nezakládá však jeho význam a hodnotu literární, netvoří rysy jeho podobizny“¹¹⁰. Vybrané básně jsou tedy charakteru podobného a pro úplnost a pochopení Baudelairovy tvorby zde podle Šaldy chybí básně ústřední, které vystihují jeho náladu¹¹¹, poté básně, kde vystihuje ženy „umělé a studené“ a „nenávislné, vypočítavé, analytické lásky“¹¹². V neposlední řadě zde chybí básně, jež „ukazují k bílému citovému a očištnému ohni, jenž v něm chvílemi hořel“¹¹³. Pro Šaldu je tedy tento výbor neúplný a trpí tak z hlediska snazšího poznání básní i samotné Baudelairovy duše. Vedle problematické neúplnosti sbírky se zabývá i samotnou otázkou interpretace. Největší chybou v české interpretaci obou překladatelů je podle Šaldy zejména nepochopení Baudelairovy dikce. Překlad neobsahuje to nejdůležitější: „[...] zvláštní výraz, lesk a vůni, náladovost, sugestivnost plnost básníka.“¹¹⁴ Baudelairův verš má velmi blízko plynutí hudby, je pravidelný. Překladatelé si dokonce i vymýšlí slova, která v originálu nejsou, a překlady jsou mnohdy velmi volné a skutečně neodpovídají původnímu dílu. Šalda uvádí jako příklad zejména básně – *Podzimní zpěv (Chant d'automne)* a *Moesta et Errabunda*, jež přebásnil J. Goll. Na ukázkou uveďme verše z básně *Podzimní zpěv* v originálu a v přebásnění J. Golla:

---

¹⁰⁹Tamtéž, op. cit., s. 311.

¹¹⁰Tamtéž, op. cit., s. 319.

¹¹¹Tamtéž, op. cit., s. 320, jedná se o básně: *Minulý život (La Vie antérieure)*, *Exotický parfém (Parfum exotique)*, *Vlas (La Chevelure)*.

¹¹²Tamtéž, op. cit., s. 320, jedná se o básně: *O já tě zbožňuji (Je t'adore à l'égal)*, *Jedné Madoně (A une Madonne)*.

¹¹³Tamtéž, op. cit., s. 320, jedná se o básně: *Živá pochodeň (Le Flambeau vivant)*, *Zvratnost (Réversibilité)*, *Svítání v duši (L'Aube spirituelle)*.

¹¹⁴Tamtéž, op. cit., s. 320.

Chant d'automne (Charles Baudelaire)

...

*J'écoute en frémissant chaque bûche qui tombe;
L'échafaud qu'on bâtit n'a pas d'écho plus sourd.*

...

J'aime de vos longs yeux la lumière verdâtre,

...

*Amante ou soeur, soyez la douceur éphémère
D'un glorieux automne ou d'un soleil couchant,*

...

Podzimní I (Přebásnění J. Golla)

...

*A každý dřeva kus, jak zazní, děsí duši,
Jak šafot k popravě tam dole měl by stát.*

...

V tvých očích sivých (!) svit byl jindy plný vnady.

...

*Ať sestra, milenka, buď ta rozkoš krátká,
Den jasný v podletí a západ bez mračen.¹¹⁵*

...

Šalda překladatelům udává mnoho výtek. V první řadě se jedná o dovysvětlování Baudelaira, což mnohdy vede ke změně originálu. U básně *Elévation* (*Vzlétání*) se Goll prohřešil už překladem názvu – *Vzhůru*. Šalda však uvádí, že je zde myšleno „povznesení se myslí, srdcem“¹¹⁶. Dalšími ne zcela zdařilými básněmi jsou podle Šaldy básně *Souzvuky* (*Correspondances*); *Majáky* (*Les Phares*); *Don Juan v pekle* (*Don Juan aux Enfers*); *Krása* (*La Beauté*); *Ideál* (*L'Idéal*); *Mrcha* (*Une Charogne*); *Kočky* (*Les Chats*); *Fantastická rytina* (*Une Gravure fantastique*) atd. Z dnešního pohledu Vrchlického a Gollovy překlady jen stěží snesou měřítko na kvalitu překladu kladené (např. přesnost, výstižnost, jazyková a

---

¹¹⁵Tamtéž, op. cit., s. 325.

¹¹⁶Tamtéž, op. cit., s. 322.

rytmická/melodická adekvátnost, dodržování formy), nicméně je třeba ocenit, že se oběma překladatelům podařilo českému čtenáři představit výjimečný zjev moderní francouzské poezie, jehož vliv na českou poezii je stále patrný.

Sbírku J. Vrchlického a J. Golla doplnil roku 1919 Jaroslav Haasz¹¹⁷. Ve *Sborníku světové poezie*¹¹⁸ V. Nezval dokončuje roku 1931 překlady *Splínu a Ideálu*, které, pod názvem *Květy zla*, vycházejí až roku 1946. Stále však nelze hovořit o překladech celého Baudelairova díla.

Teprve sbírka *Francouzská poezie nové doby* Karla Čapka¹¹⁹ se stala mezníkem v přebásnění Baudelairovy poezie. Tento soubor básní vznikl z největší části během 1. světové války, v r. 1916. Úkolem antologie bylo začít tam, kde skončila překladatelská činnost J. Vrchlického v *Poesii francouzské nové doby*, a vytvořit tak velký soubor básní francouzské poezie. Shánění pramenů však nebylo jednoduché. Knihy básníků nebylo možné objednat a ani v knihovnách se nenacházela potřebná díla. Do skupiny literátů, kteří neúnavně sháněli prameny, lze zařadit například Viktora Dyka¹²⁰, Arnošta Procházku¹²¹, Hanuše Jelínka¹²² a další. Válka však doléhala na životy překladatelů, a tak chystaný soubor nevyšel. Čapkovy překlady byly publikovány od roku 1916 v časopisech *Cesta*, *Lumír*, *Červen*, *Národní listy*. Ke knižnímu vydání jeho překladů došlo roku 1920 vydáním *Francouzské poezie nové doby*, ve které byly uveřejněny básně *Korespondence* (*Correspondances*), *Posedlost* (*Obsession*), *Exotický parfém* (*Parfum exotique*) a *Semper eadem*. Čapek zde nepublikuje jen překlady Baudelairových básní, čtenář se zde setkává i s autory jako A. Rimbaud, G. Apollinaire, M. Job atd. Roku 1936 vyšlo nové vydání této sbírky obohacené jen o jednu báseň – *Cesta* (*Le Voyage*). Později vyšly i další překlady soudobé francouzské literatury, např. *Francouzská poezie a jiné překlady* z r. 1957, jejímž autorem byl také Karel Čapek.

Karel Čapek je první, kdo Baudelaira přeložil pro čtenáře v přístupnějším podání. Do té doby se překládalo prostřednictvím parnasistních poetismů. Čapek přeložil

---

¹¹⁷Jaroslav Haasz (1860-1939) – redaktor odborných časopisů, středoškolský profesor, básník a překladatel francouzské poezie.

¹¹⁸Baudelaire, Ch. *Výbor z „Květů zla“*. *Sborník světové poezie*. Přeložil Jar. Haasz. Nakladatelství J. Otto.č. 132, kolem r. 1900.

¹¹⁹Karel Čapek (1890-1938) – prozaik, novinář, překladatel, literární, výtvarný a divadelní kritik, estetik, filosof. Redaktor *Národních listů* (od r. 1917) a *Lidových novin* (od r. 1921).

¹²⁰Viktor Dyk (1877-1931) – český básník, prozaik, dramatik, novinář a politik. Redaktor v *Národních listech*, po r. 1918 poslanec za národně dem.stranu, od r. 1925 senátor.

¹²¹Arnošt Procházka (1869-1925) – literární a výtvarný kritik, překladatel. Představitel české dekadence.

¹²²Hanuš Jelínek (1878-1944) – český básník, divadelní kritik, esejista. Překladatel – do francouzštiny přeložil díla Karla Čapka, Fr. Halase, K. H. Máchy.

Baudelaira „vysvobozeného z falešné pompéznosti“¹²³. Při tom si byl velmi dobře vědom, že přeložit Baudelairovy básně není nic jednoduchého – jsou plné zkratk, obrazů, metafor a klade nároky na individuální čtenářovu schopnost přijímat básníkovu snovost, fantazii, iracionálně a cit: „Hrál jsem si s češtinou, nutě ji do těžkých hlavolamů formy i smyslu, a přitom s radostí nejpohnutější, s požitkem a vděčností jsem si uvědomoval, jak je nosná a hojná, pružná a nevyčerpatelná, tvárná a líbezná.“¹²⁴ Čapek upustil totiž od parnasistních novotvarů (kdys, kys, atd.) i básnické strojenosti. Vzdal se jambického rytmu a umělého slovosledu, jelikož tyto jazykové prostředky nevyhovovaly citovosti básnické mluvy a zastíraly „plastickou krásu slova a představy“¹²⁵. Čapkovy překlady již neobsahují složité obraty a slovní konstrukce, tak typické pro poezii devatenáctého století. Za příklad rozdílu mezi překladem devatenáctého století v podání J. Vrchlického a moderním překladem Karla Čapka poslouží úryvek z básně *Semper eadem*.

Semper eadem (Přebásnění J. Vrchlického)

„zkal divný smutek váš vždy přichází,“
„jste děla,
jak moře valící se nahým ke skalám?“
–když srdcí našich žeň ještě dokonána zcela,
Zlem život je, toť taj, jenž každému je znám.

...

Semper eadem (Přebásnění Karla Čapka)

„kde vzniká“, děla jste, „ta vaše divná trýzeň,
jež stoupá jako moře v černé úskalí?“
–Když naše srdce jednou skončilo svou sklizeň,
pak žít je zlo! Toť taj, jež všichni poznali.¹²⁶

...

---

¹²³Čapek, K. *Francouzská poezie nové doby*. Praha: Československý spisovatel, 1981, op. cit., s. 216.

¹²⁴Čapek, K. *Francouzská poezie nové doby*. Praha: Nakl. Fr. Borový, 1920, předmluva K. Čapek.

¹²⁵Čapek, K. *Francouzská poezie nové doby*. Praha: Československý spisovatel, 1981, op. cit., s. 216.

¹²⁶Čapek, K. *Francouzská poezie nové doby*. Praha: Nakl. Fr. Borový, 1920, op. cit., s. 14.

Hlavní změnou v překladatelském přístupu Karla Čapka je především důraz na srozumitelnost a přístupnost čtenářovu prvotnímu vnímání, samozřejmě při zachování rýmu i rytmu básně. Právě Čapkovy překlady udaly tón pro další moderní překlady Baudelairovy poezie, což je zjevné například u Svatopluka Kadlece¹²⁷. Kadlecovo přebásnění z roku 1933 se srovnáním s Čapkovým překladem je ještě věrnější originálu a zároveň snazší pro vnímání smyslu i stylu básně:

Semper eadem (Přebásnění Svatopluka Kadlece)

„v čem tkví ten smutek váš,“ řekla jste znenadání,
„který se prudce dme jak moře ke skalám?“
–Když naše srdce tu již mělo vinobraní,
Je tento život zlo, jak známo snad jen vám.¹²⁸

...

Překlady Svatopluka Kadlece dobře korespondují s originálem a navzdory uplynulým desetiletím působí stále současně, objevně a moderně. O překlady Baudelaira se v dalších letech samozřejmě zasloužily celé zástupy českých spisovatelů a překladatelů – Vladimír Holan, František Hrubín, Ivan Slavík, Viktor Dyk, Vladimír Mikeš a další. Díky nim se český čtenář může těšit z četby díla Charlese Baudelaira a vybrat si z překladů, které co nejlépe vyhovují jeho vnímání či představám o poezii.

Baudelairova tvorba byla oceňována řadou významných umělců, stejně tak jako odsuzována jeho protivníky. Lze tvrdit, že Baudelaire byl, je a bude význačným novátorským básníkem nejen pro řadu českých umělců, ale i pro umělce evropské i americké.

---

¹²⁷Svatopluk Kadlec (1898-1971) – básník a překladatel, příslušník wolkerovské generace. Překladatel P. Verlaine, A. Rimbauda, P. Corneille, Molièra, Stendhala, A. Camuse, A. Mauroise.

¹²⁸Baudelaire, Ch. *Les Fleurs du mal*, op. cit., s. 70, *Semper eadem*.

Závěr

Tvorba Charlese Baudelaira je výjimečná jak formou jeho díla, tak i obsahem. Předkládá nám dokonale promyšlené a vybroušené dílo. Ve sbírce *Květy zla* nalézáme širokou škálu versologických prostředků. Setkáváme se zde jak s dvanácti slabičným alexandrinem, tak s verši pětislabičnými a osmislabičnými. Oproti této tradiční formě je představován pobuřující obsah básní. Versologická tradice se zde snoubí se šokujícími novými výrazy a tabuizovanými tématy. Baudelaire zde upouští od romantické tradice a dostává se k zakázaným tématům, pro devatenácté století velmi šokujícím. Doba ještě nebyla připravena na tak velkou změnu. Společnost byla pobouřena a pohoršena tematickou drsností básní, což je zjevné ze soudního stíhání sbírky *Květů zla*. Tento básník se zasloužil o nový pohled na literaturu a otevřel cesty budoucím umělcům a uměleckým směrům.

V bakalářské práci jsme rozebírali dvě básně – *Exotický parfém (Parfum exotique)*, kde Baudelaire uplatňuje tzv. „Corespondances“, čili „Souvztažnosti“, a zjišťujeme, jak básník pojímal vztah mezi jednotlivými odvětvími umění. Mezi hudbou, malířstvím a poezií existuje syntéza, a je tedy možné „slyšet barvy“, „vidět vůni.“ Při rozboru zmíněné básně docházíme k závěru, že pomocí smyslů je možné přenést se do jiných míst a prostředníkem pro tuto pouť se stává vůně milované ženy. Druhou rozebíranou básní, je *Krásy (La Beauté)*. Naším úkolem bylo nastínit Baudelairovo pojetí krásy. Baudelaire se zabýval otázkou o původu krásy a dochází k závěru, že absolutní krásy neexistuje, jelikož každý člověk má své osobité krásy. Krása je tedy pojem relativní. Dále srovnáváme báseň *Krásy (La Beauté)* s básní *Hymna na krásu (L'Hymne à la beauté)*, která je již jiného charakteru. Cílem bylo ukázat, že básník již procitnul ze sna a z ustavičného hledání ideální krásy se dostává do reality. V básni *Hymna na krásu* se již Baudelaire nesnaží nalézt absolutní ideál. Nezáleží na hledání odpovědi, odkud krásy přichází, ale jen její samotná existence nám musí postačovat.

Ústřední skupinou sbírky *Květů zla* jsme se zabývali podrobněji. Básně této skupiny jsou věnovány ženám, které prostoupily Baudelairův život. Cílem bylo zjistit, jak básník pojímá svou celoživotní partnerku Jeanne Duvalovou, které jsou věnovány básně z cyklu „Černé Venuše“, a Marii Sabatierovou, které jsou připisovány básně z cyklu „Bílé Venuše.“ Oba cykly zde porovnáváme a docházíme k závěru, co obě ženy pro básníka znamenaly a čím ho uchvátily. Jeanne, i přes všechna nedorozumění a neschody, které

prostupovaly jejich vztah, zůstává básníkovou celoživotní partnerkou. Baudelaire není schopen vymanit se z tohoto vztahu. Oproti tomu Marie Sabatierová je ženou, se kterou si po stránce intelektuální Baudelaire velmi rozuměl. Vše, co nenalézám u Jeanne, jako například porozumění literatuře a intelektuální debaty, jemné chování, nachází právě u madame Sabatierové. Z tohoto důvodu si jsou básně obou cyklů tak rozdílné. V „Černé Venuši“ nalézáme metafory noci, zatímco v „Bílé Venuši“ světlo. Oba cykly jsou absolutními protiklady.

Ani českým umělcům není tento básník neznámý, proto dalším cílem bakalářské práce bylo ukázat, kdy se do Čech dostaly první překlady Baudelairových básní. Jelikož byl Baudelaire básníkem oblíbeným a známým, dostává se jeho dílo do Čech relativně brzy. Prostřednictvím krátkých ukázek překladů českých umělců a za pomoci díla *Kritické projevy* 2 F. X. Šaldy jsme rozebrali, jak se jednotlivé překlady liší. Koncem devatenáctého století docházelo ke kritikám těchto překladů a cílem bylo ukázat, jaké důvody k tomu vedly.

Charles Baudelaire byl předchůdce moderní poezie, který „dokázal ve svých básních zachytit zlo světa prostřednictvím květů básnických obrazů. Jako analytik zla se stal zároveň ukazatelem cesty krásy, které, toto zlo odhalujíc – přináší světu důstojnou kompenzaci¹²⁹. Baudelaire nemá v úmyslu realitu kárat, ani vylepšovat, líčí ji takovou, jaká ve skutečnosti je. Baudelairovy básně jsou nadčasové, popisuje v nich pocity, neklid, samotu a úzkost moderního člověka v nelítostném a jednotvárném světě. Člověka pak čeká neodvratný konec – smrt. Charles Baudelaire se zajímal o všechny odvětví umění – hudbu, výtvarné umění, literaturu. Verše Charlese Baudelaira ovlivnily nejen celou generaci symbolistů, dekadentů a moderní poezii vůbec, ale probudily ve čtenářích i vnímavost a fantazii.

---

¹²⁹Baudelaire, Ch. *Má temná kráska*, op. cit., s. 75.

Resumé

Mon mémoire de licence est concentrée sur la vie de Charles Baudelaire et sur son recueil de poésie *Les Fleurs du mal*. Dans la première partie, on décrit la vie de Baudelaire et ses rapports tendus avec le général Aupick, son beau-père, ainsi qu'avec sa mère. Il est généralement connu que Baudelaire n'avait pas de bonnes relations avec son beau-père et que toute sa vie il était attaché à sa mère, même si leur rapport s'avérait compliqué. Général Aupick n'approuvait pas des projets de l'avenir de Charles et la haine entre ces deux hommes ne prend fin que le jour de la mort de Baudelaire. Les parents tâchaient toujours d'amener Baudelaire à la vie bien rangée et ordonnée. Ils ont envoyé leur fils en voyage, aux Indes pour qu'il y trouve un mode de vie décente, mais ce voyage ne dure pas aussi longtemps que prévu. Baudelaire est revenu plus tôt et ses parents en étaient déçus. Baudelaire s'engage sur son propre chemin. Il fait la connaissance des artistes, il commence sa carrière de poète, de critique littéraire, de critique d'art et de traducteur. L'oeuvre de Baudelaire est extravagante et audacieuse et pour cette raison il n'a pas été compris par la société contemporaine.

Dans son oeuvre nous trouvons des éléments complètement nouveaux et Baudelaire nous fait découvrir des endroits littéraires surprenants. Ce poète se trouve à la limite du romantisme et du parnassisme, il adore le style classique, néanmoins le contenu de ses poèmes est choquant. La première partie du mémoire s'intéresse à l'admiration de Charles Baudelaire pour l'oeuvre d'E. Delacroix. Ces deux artistes avaient beaucoup en commun, ils nous laissent assez de la liberté pour rêver et pour fuir la réalité. D'après Baudelaire, le peintre Delacroix, ne tâche pas de décrire une réalité, mais il nous incite à activer notre propre imagination. En ce qui concerne le contenu des poèmes, son oeuvre n'était pas du tout acceptée et comprise par le grand public. La rugosité des poèmes, d'une part, est exprimée à travers les formes parfaites – sonnet et alexandrin. Ces formes poétiques tiennent le haut du pavé des préférences du public du XIXe siècle. Par contre nous trouvons dans les poèmes de Charles Baudelaire les éléments très audacieux, c'est la raison pour laquelle révolte ses contemporains même si la forme reste classique. On trouve chez Baudelaire les éléments du romantisme, du réalisme, du parnassisme. Il n'est pas possible de classer son oeuvre dans une seule orientation esthétique.

La deuxième partie de mon mémoire de licence décrit l'oeuvre la plus connue de Baudelaire – *Les Fleurs du mal*. On y trouve quel était le titre d'origine de ce recueil et ce

qui a mené le poète à le changer. On y trouve aussi des raisons qui ont mené à la condamnation des *Fleurs du mal* par la justice. Malgré les difficultés, Baudelaire ne se rendait pas, gardait son espoir et luttait contre l'injustice et l'aveuglement des juges. Il cherche, entre les artistes, les personnages qui puissent l'aider pendant le procès. Il sait très bien que Gustav Flaubert était, lui aussi, jugé à cause de son roman *Madame Bovary*, il a donc inspiré Baudelaire à s'orienter sa recherche vers des personnages influents de son époque. Malgré les efforts Baudelaire est convoqué au tribunal. Ce fait lui apporte la notoriété et il devient célèbre du jour au lendemain. Le grand public achète *Les Fleurs du mal*, mais malheureusement plutôt par curiosité. Baudelaire n'avait pas l'intention de quitter son style de peur de perdre son originalité. Il prépare la nouvelle édition des *Fleurs du mal* en excluant les poèmes condamnés, mais avec 32 poèmes nouveaux. Cette deuxième édition n'a cette fois-ci rencontré aucun écho parmi les lecteurs.

Baudelaire est de plus en plus déçu par la société où il vit. Il n'a pas envie d'expliquer quoi que ce soit à qui que ce soit, à son avis celui qui veut comprendre comprendra tout et à ceux qui ne veulent rien comprendre, ne vaut pas la peine rien d'expliquer. On mentionne ici les artistes qui l'honorent. On se rend compte que Baudelaire n'est pas seulement critiqué, mais on trouve aussi des écrivains qui sont très fiers de l'existence de ce poète. On analyse la chronologie et la construction logique des *Fleurs du mal*. Certains auteurs sont d'avis que les *Fleurs du mal* n'ont aucune chronologie, mais Baudelaire, lui même, a exprimé le point de vue opposé. On s'intéresse donc à la composition du recueil. On travaille ici avec l'oeuvre de Otakar Levý *Baudelairova estetika a technika*. Otakar Levý est lui aussi partisan de la chronologie des *Fleurs du mal*. *Les Fleurs du mal* sont divisées en six groupes dont chacun représente un seul ensemble de sujets.

La partie suivante est consacré aux femmes. On traite de la conception de la Beauté chez Baudelaire. On présente ici les poèmes *La Beauté* et *L'Hymne à la Beauté*. Nous découvrons, par l'intermédiaire du poème *La Beauté*, comment Baudelaire perçoit la beauté. Dans le poème *L'Hymne à la Beauté*, il arrive à la conclusion que la beauté idéale n'existe pas. Le poète se réveille du rêve à la réalité. On évoque ici les poèmes consacrées aux femmes dont le prologue est *L'Hymne à la Beauté*. Baudelaire dédie ses poèmes à trois femmes qui ont pénétré sa vie: Jeanne Duval, Madame Sabatier et Marie Dubrun. Nous nous sommes surtout intéressés aux poèmes consacrés à Jeanne Duval, la femme fatale

de Baudelaire. Ainsi, nous avons comparé les poèmes dédiés à Jeanne Duval, *La Vénus noire*, aux poèmes pour Madame Sabatier, *La Vénus blanche*.

Ainsi on arrive à la synthèse de l'oeuvre de Baudelaire. On examine le contenu des *Fleurs du mal* lié aux thèmes des *Tableaux parisiens*, *du Vin* et de *La Mort*. On ne n'étudiera pas toutes les parties des *Fleurs du mal*. On s'intéresse particulièrement à Jeanne Duval, La Beauté, la vie et l'oeuvre de Charles Baudelaire.

Dans la dernière partie sont présentés les échos de l'oeuvre de Baudelaire en Bohême. On présente ici les recueils publiés en Bohême. Les premiers qui traduisent les poèmes de Baudelaire sont Jaroslav Vrchlický et Jaroslav Goll dans le recueil *Poesie francouzská nové doby* en 1877. Cette partie du mémoire s'intéresse aux diversités des traductions de ces auteurs et les raisons pour lesquelles ils ont été tous les deux critiqués. Je m'appuie sur l'oeuvre de F. X. Šalda *Kritické projevy 2*. Šalda s'est rendu compte que dans les traductions des poèmes de Baudelaire existent des différences et il les interprète sur des courts exemples et citations. Cette partie de notre travail n'est pas consacrée aux critiques des traductions, on s'intéresse seulement à l'origine de ces critiques. L'oeuvre *Poesie francouzská nové doby* est complétée par d'autres poèmes de Baudelaire publiés en 1912 sous le titre *Sborník světové poezie*, mais il ne s'agit pas encore de la traduction complète des *Fleurs du mal*. Karel Čapek s'est intéressé aux traductions non seulement de l'oeuvre de Baudelaire. Cet écrivain avait l'intention de créer un grand recueil de la poésie française, en 1920, l'oeuvre *Francouzská poezie nové doby* est publiée. Je m'intéresse à la différence des traductions entre Karel Čapek et Jaroslav Vrchlický. A la fin de cette partie, on évoque les traductions de Svatopluk Kadlec. C'est lui qui en premier publie la traduction complète des *Fleurs du mal*. Ce traducteur est le plus proche des originaux des poèmes et ses traductions sont les plus actuelles. Il évite des formes anciennes du XIXe siècle et le contenu des poèmes est très proche des originaux. Baudelaire et les autres poètes français (Verlaine, Rimbaud et les autres) se sont fait connaître en Bohême justement grâce à ces traducteurs.

Baudelaire détruit une conception de l'art où l'existence d'un idéal esthétique était par-dessus tout. Baudelaire refuse cette perception de la beauté et s'oppose ainsi à ses critiques. Le recueil *Les Fleurs du mal* est tout à fait original par sa nouveauté et le poète ouvre des nouveaux chemins pour les futures horizons artistiques. Baudelaire nous laisse une oeuvre qui introduit le lecteur dans des endroits encore inconnus, et ouvre de nouvelles perspectives de l'art poétique.

Bibliografie

- Baudelaire, Charles. *Báseň o hašiši*. Praha: Volvox Globator, 1995.
- Baudelaire, Charles. *Květy zla*. Přeložil Svatopluk Kadlec. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1962.
- Baudelaire, Charles. *Les Fleurs du mal*. Paris: Gallimard, 2010, (d'après l'édition du 1861).
- Baudelaire, Charles. *Hořké propasti*. Praha: Paseka, 2001.
- Baudelaire, Charles. *Důverně deníky*. Praha: Odeon, 1988.
- Baudelaire, Charles. *Mé srdce, tak jak je*. Praha: Torst, 1996.
- Baudelaire, Charles. *Úvahy o některých současnících*. Praha: Odeon, 1968.
- Baudelaire, Charles. *Má temná krásko*. Praha: Vyšehrad, 2002.
- Baudelaire, Charles. *Sborník světové poezie. Výbor z „Květů zla“*. Praha: Nakladatelství J.OTTO, č. 132, kolem r. 1900.
- Šrámek, Jiří. *Dějiny francouzské literatury v kostce*. Olomouc: Votobia, 1997.
- Pijoan, Joan. *Dějiny Umění 8*. Praha: Odeon, 1985.
- Décolte, George. *Les Fleurs du mal. Profil d'une oeuvre*. Paris: Hatier, 2000.
- Mathias, Paul. *La Beauté dans les Fleurs du mal*. Presses Universitaires de Grenoble. 1977.
- Richon, Emmanuel. *Jeanne Duval et Charles Baudelaire, Belle d'abandon*. Paris: L'Harmattan, 1998.
- Troyat, Henri. *Baudelaire*. Praha: Mladá fronta, 1997.
- Verlaine, Paul. *Prokletí básníci*. Praha: Československý spisovatel, 1996.
- Čapek, Karel. *Francouzská poezie nové doby*. Praha: Československý spisovatel, 1981.
- Čapek, Karel. *Francouzská poezie nové doby*. Praha: Nakl. Fr. Borový, 1920.
- Levý, Otakar. *Baudelairova estetika a technika*. Praha: Eikon, 1998.
- Gautier, Théophile. *Charles Baudelaire*. Praha: Kra, 1995.
- Lévy, Henri, B. *Poslední dny Charlese Baudelaira*. Brno: Jota, 1997.
- Černý, Václav. *Soustavný přehled obecných dějin literatury naší vzdělanosti*. Praha: Academia, 2009.
- Vebret, Joseph. *Les Fleurs du mal. L'oeuvre de Baudelaire condamnée*. Paris: Librio, 2009.

Šalda, F. X. *Soubor díla F.X. Šaldy. Kritické projevy 2.* Praha: Melantrich, 1950.

Vrchlický, Jaroslav. *Poesie francouzská nové doby.* Tisk a náklad dra.Ed. Grégra: Praha, 1877.

Všeobecná encyklopedie, 1. díl. Praha: nakladatelství dům OP, 1996.

Všeobecná encyklopedie, 2. díl. Praha: nakladatelství dům OP, 1996.

Všeobecná encyklopedie, 3. díl. Praha: nakladatelství dům OP, 1996.

Všeobecná encyklopedie, 4. díl. Praha: nakladatelství dům OP, 1996.